

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Autorské právo a Internet
Diplomová práce

Knihovna PF UK

PF16891

Zpracoval: Josef Beran, 5. ročník
512 46 Harrachov 20

Vedoucí práce: JUDr. Irena Holcová

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 16. 4. 2007

Josef Beran

Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí mé diplomové práce, paní JUDr. Ireně Holcové, za cenné připomínky a odborné rady, bez nichž by tato práce nevznikla.

Josef Beran

OBSAH:

1	Úvod	1
1 1	Co je to Internet?	2
2	Autorské právo	4
2 1	K historickému vyvoji autorského práva	5
2 2	Prameny autorského práva	6
2 2 1	Mezinárodní smlouvy v oblasti autorského práva	6
2 2 1 1	Bernska umluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9 září 1886	6
2 2 1 2	Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací uzavřena v Římě 26 října 1961	6
2 2 1 3	Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů sjednana v Ženevě 29 října 1971	7
2 2 1 4	Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví TRIPS	8
2 2 1 5	„Internetové smlouvy“ WIPO (Světové organizace duševního vlastnictví)	8
2 2 2	Směrnice Evropských společenství	9
2 2 2 1	Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14 května 1991 o právní ochraně počítačových programů	11
2 2 2 2	Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19 listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem	12
2 2 2 3	Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27 září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu	13
2 2 2 4	Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29 října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících	13
2 2 2 5	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11 března 1996 o právní ochraně databází	14
2 2 2 6	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/94/ES ze dne 20 listopadu 1998 o právní ochraně služeb založených na podmíněném přístupu nebo na něm spočívajících	15
2 2 2 7	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22 května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti	15
2 2 3	České autorske právo	19
2 2 3 1	Vývoj autorského práva v ČR	19
2 2 3 2	Autorský zákon 121/2000 Sb	20
3	Užití díla v prostředí sítě Internet	21
3 1	Autorské právo v subjektivním smyslu, jeho vznik a obsah	24
3 2	Majetková práva	25
3 2 1	Rozmnožování díla	26
3 2 2	Sdělování díla veřejnosti	28
3 3	Omezení autorského práva	30
4	K některým způsobům užití díla na Internetu	33
4 1	Sítě peer to peer	33
4 1 2	Druhy peer to peer sítě	34
4 1 2 1	Peer to peer síť první generace - s centrálním vyhledávačem	34
4 1 2 2	Peer to peer síť druhé generace – s decentralizovaným vyhledáváním	35
4 1 2 3	Peer to peer síť třetí generace – síť hybridní	35
4 1 3	Užití díla prostřednictvím sítě peer to peer	36
4 2	E-mail	37
4 3	Vysílání po Internetu - Webcasting	38
5	Licencování	41

5.1. Licenční smlouvy hromadné a kolektivní (kolektivní správa)	43
5.2. Tzv. click-through licence	46
5.3. Volně šiřitelné počítačové programy a licenční smlouva	49
6. Rozhodné právo	53
7. Webová stránka a autorské dílo	56
8. Závěr	58
Seznam použitých zdrojů	61
Literatura	61
Internetové zdroje	62
Periodika	62

1. Úvod

Vznik a rozvoj Internetu přinesl světu cosi zcela nového a odlišného. Před érou Internetu bylo velmi komplikované sdělit cokoli rozsáhlejšímu okruhu osob – v úvahu přicházelo publikování knih, vydávání novin a časopisů nebo provoz rozhlasové či televizní stanice a s tím spojené vysoké náklady. Málokdo mohl snadno a rychle šířit své názory, myšlenky či výsledky své duševní činnosti. Internet to vše změnil. Jeho prostřednictvím můžeme všichni zveřejňovat informace obrovskému publiku za zcela minimální cenu a prakticky okamžitě. To má samozřejmě značné společenské i právní důsledky.

World Wide Web¹ umožňuje zpřístupňování textových, grafických či audiovizuálních informací každému, kdo má možnost práce s počítačem připojeným k Internetu. Internet se tak záhy stal nejpopulárnějším způsobem získávání informací, zdrojem zábavy a prostředkem lidské komunikace. Současně se však stal prostředím, ve kterém dochází k masivnímu porušování práv duševního vlastnictví, nástrojem kriminality či jiných sociálně patologických jevů, a které vyvolává řadu dalších právních otázek a problémů, na které musí právo reagovat (odhlédneme-li od oblasti autorských práv, kterou se budu v této práci zabývat, jedná se například o obecnou problematiku právních úkonů na Internetu, uzavírání smluv po Internetu, o problematiku doménových jmen apod.).

Stěžejní část úpravy autorského práva v České republice je obsažena v autorském zákoně.² Jedná se o právní normu, která mimo jiné implementuje do českého autorského práva ustanovení dvou tzv. internetových smluv přijatých v prosinci 1996 na půdě Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), konkrétně Úmluvy o autorském právu a Úmluvy o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech. Přesto bychom v textu autorského zákona hledali pojem „Internet“ marně. Nabízí se tedy otázky typu: Platí vůbec

¹ World Wide Web (WWW, také zkráceně pouze web), ve volném překladu „celosvětová pavučina“. je označení pro aplikace internetového protokolu HTTP. Je tím myšlena soustava propojených hypertextových dokumentů. In: Wikipedie, otevřená encyklopedie. www.wikipedia.cz

² Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), v znění pozdějších předpisů

autorské právo na Internetu? Kde v autorském zákoně ustanovení o užití díla na Internetu hledat? atp. Tyto i další související otázky se budu snažit na následujících řádcích zodpovědět.

Téma diplomové práce, autorské právo a Internet, jsem si zvolil proto, že se jedná o problematiku navýsost aktuální, proto, že jsem samozřejmě sám uživatelem této celosvětové sítě a jako takový jsem svědkem naprosto běžného a rozsáhlého porušování autorských práv, ke kterému na Internetu dochází, proto, že právní povědomí v této oblasti je stále nedostatečné a vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku stále relativně novou, i samotnými právníky není často chápána zcela přesně.

V první části práce se budu věnovat autorskému právu, jeho historii, pramenům právní úpravy – na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni. V části druhé se zaměřím obecně na problematiku užití autorského díla na Internetu, ukáži, jaké z možných způsobů užití přicházejí pro oblast Internetu v úvahu a vyjádřím se k institutům omezení autorského práva. Ve třetí části se budu zabývat některými zvláštními způsoby užití díla na Internetu – sítěmi pro sdílení souborů peer-to-peer, elektronickou poštou a problematikou webcastingu, neboli rozhlasového či televizního vysílání po Internetu. Ve čtvrté části se budu věnovat oblasti licenčních smluv v souvislosti s Internetem. V páté části této práce popíši problematiku rozhodného práva na Internetu a konečně v části šesté se krátce zaměřím na téma webová stránka a autorské dílo.

1.1. Co je to Internet?

Z hlediska práva je možné položit několik základních otázek. Má Internet právní subjektivitu? Je Internet věcí v právním smyslu? Má Internet vlastníka?

Co se právní subjektivity týče, je jistě nepochybné, že Internet není fyzickou osobou, způsobilou mít práva a povinnosti. Podle § 18 odst. 1 občanského zákoníku „způsobilost mít práva a povinnosti mají i právnické osoby“, za právnickou osobu jsou potom považovány subjekty vyjmenované v §

18 odst. 2 písm. a) až d). Pro Internet by přicházelo v úvahu jedině písmeno d), tedy „jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon“. Vzhledem k neexistenci takového zákona a k nemožnosti subsumovat Internet pod ostatní ustanovení občanského zákoníku je nutné na otázku právní subjektivity Internetu odpovědět záporně. Internet se tedy nemůže ani zavazovat, ani nabývat práv, jako subjekt právně neexistuje.

Dále se nabízí otázka, zda se jedná o věc v právním smyslu. Český občanský zákoník pojem věci nedefinuje. Tuto definici vytvořila občanskoprávní teorie, která věc vymezuje jako „ovladatelný hmotný předmět či ovladatelnou přírodní sílu, která slouží potřebám lidí“.³ Z těchto důvodů nelze Internet chápat ani jako věc v právním smyslu. Nelze jej ztotožnit s technickými zařízeními, na nichž je provozován, není ani přírodní ovladatelnou silou.

Jak Internet definují někteří autoři? Tak např. Vladimír Smejkal⁴ definuje Internet z různých hledisek – technického, organizačního a právního. Z hlediska technického je pro něj Internet „soustava serverů, komunikací a k nim připojených počítačů“. Z hlediska organizačního Internet definuje tak, že „jsou to provozovatelé jednotlivých sítí a podsítí, směrovačů a páteřních propojek, zprostředkovatelé připojení (provideři), uživatelé apod. Z pohledu právního podle V. Smejkala „Internet jako takový právně neexistuje. Přesně řečeno, nemůže nabývat práv ani se zavazovat. Internet jako takový právně není subjektem práva – nemá právní subjektivitu. Internet není ani ryze hmotným předmětem, tedy věcí, jak je chápána v základních právních normách. Není ani čistě nehmotným statkem, tj. právem nebo jinou majetkovou hodnotou – např. informací. A konečně není ani objektivní právní skutečností, nezávislou na lidském chování. Jedná se o složitý informační systém, který se skládá ze všech výše uvedených komponent, tj. z různých subjektů práva: lidí a organizovaných sdružení lidí včetně státu, dále z majetku, tj. věcí, práv a jiných majetkových hodnot.“

³ Jehlička, O., Škárová, M., Švestka, J.: Občanský zákoník. komentář, C. H. Beck, 1. vydání, 1994, str. 132

⁴ Smejkal, V.: Internet a §§§, Grada Publishing, Praha 2001, str. 16-17

Další možnou definici uvádí Jan Kříž.⁵ Podle něj „Internet je tvořen celosvětově vzájemně propojenou sítí počítačů, která sestává z páteřních systémů a propojovacích uzlů. Tento komplex je koncipován tak, aby při jakémkoli selhání některého z těchto propojovacích uzlů mohly být příslušné informace dopraveny, byť určitou oklikou, od odesílatele k adresátovi.“ Dále říká: „Jedná se o komunikační prostředek, který se v mnoha ohledech průběžně zdokonaluje a o jeho obsahu rozhodují a určují jej výlučně jeho účastníci, resp. uživatelé.“

Lawrence Street⁶ vymezuje Internet jako „volný soubor miliónů počítačů umístěných po celém světě, které sdílejí informace a soubory. Společným znakem všech účastníků Internetu je jejich vůle používat stejný přenosový jazyk – Transmission Control Protocol/the Internet Protocol (TCP/IP). Výsledkem je mezinárodní soubor počítačů propojených telefonními linkami.“

Kdy Internet vznikl? Jako komunikační nástroj pro výzkum a akademickou komunitu vznikl Internet koncem 60. let, kdy vláda USA spojila 4 počítače v Kalifornii a Utahu za účelem umožnění vědcům a armádnímu personálu sdílet data. Původní projekt nesl jméno ARPAnet podle svého sponzora, agentury ARPA (Advanced Research Projects Agency).⁷ Postupně se k síti připojovaly další instituce, zejména vzdělávací a vědecké, později i komerční, počet uživatelů začínal rapidně narůstat. Vzhledem k tomu, že byly propojovány celé místní počítačové sítě, získala i budoucí celosvětová síť své jméno – Internet – ze slovního spojení internetwork. Česká republika, resp. tehdejší ČSFR, se k Internetu připojila 13. února 1992, a to na půdě ČVUT v Praze-Dejvicích.⁸ Od té doby prošel Internet prudkým vývojem, z původní akademické sítě se stala komerčně přístupná síť s milióny uživatelů a obrovským množstvím informací.

2. Autorské právo

⁵ Kříž, J., Ochrana autorských práv v informační společnosti, Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 74-75

⁶ Street, F. L., Law of the Internet, Lexis Law Publishing, Charlottesville 1998, str. xxix

⁷ Street, F. L., Law of the Internet, Lexis Law Publishing, Charlottesville 1998, str. xxix

⁸ Peterka, J., Českému Internetu je 15 let, LUPA – Server o českém Internetu, www.lupa.cz

2.1. K historickému vývoji autorského práva

Zvláštní právní ochrana autorů, resp. jejich děl, neexistuje zdaleka tak dlouho, jako celá řada významných uměleckých děl. Ve starověku se autorské právo nevytvořilo, i když knihy, výtvarné umění i vědecké bádání se rozvíjely na vysoké úrovni. Na autorská díla se vztahovala jen ochrana vlastnického práva, odměna autora byla realizována z prodeje hmotného substrátu knihy. Určitou možností ochrany osobnostních práv autora představovala žaloba na ochranu cti.

Ve středověku se zvláštní právo týkalo nejdříve vydavatelů, ochrana byla udělována ve formě privilegii, zejména po vynálezu knihtisku Johannem Gutenbergem r. 1445, od něhož lze snad datovat existenci autorského práva. Ochrana vydavatelů se zaměřovala na výlučnost i proti neoprávněným kopiím, avšak teprve později se začalo uznávat, že by měli mít k vydání díla svolení autora, neboť své právo odvozovali nikoli od něj, ale od svého privilegia. Autorům ovšem vydavatel neplatil peněžní odměnu, ale dal mu čestný dar v podobě několika výtisků jeho knihy a výtěžek z jejich prodeje teprve představoval peněžní příjem. Honoráře též poskytovali významní šlechtici – mecenáši.

Autorské právo se začalo rychleji rozvíjet až s nástupem kapitalismu. Počátkem 18. století byl přijat autorský zákon v Anglii, na konci 18. století autorský zákon v USA a dekrety francouzské. Velký význam mělo přijetí Bernské úmluvy roku 1886, k níž se připojila Anglie a opustila registrační režim jako podmínku ochrany autorských práv, zatímco tento systém zároveň s výraznou monistickou koncepcí založenou na majetkových právech zůstal v USA, které se k Bernské úmluvě připojily až o sto let později (1988).

S rozvojem nových technologií přicházely pro autorské právo nové výzvy – zahrnutí ochrany počítačových programů a databází do rámce autorského práva a v poslední době uplatnění autorského práva na Internetu.

2.2. Prameny autorského práva

2.2.1. Mezinárodní smlouvy v oblasti autorského práva

2.2.1.1. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. září 1886

Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z 9. září 1886 (též „Revidovaná úmluva bernská“) vytváří tzv. Bernskou unii pro ochranu práv autorů v členských zemích. ČR se jí účastní od roku 1921, novelizovaným, tzv. pařížským zněním je vázána od roku 1980. Výraz „literární a umělecká díla“ zahrnuje podle čl. 2 všechny výtvořiny z literární, vědecké a umělecké oblasti, bez ohledu na způsob nebo formu jejich vyjádření. Bernská úmluva nestanovuje jako podmínku ochrany jedinečnost díla, tím umožňuje ochranu i počítačovým programům a databázím.

Bernské úmluvy se účastní většina států světa, má universální, všeobecný charakter. Nechrání ovšem práva související s právem autorským. Její ochrana je velmi obecná a neřeší explicitní formou moderní aspekty informační společnosti, k tomu slouží dohody zvláštní, které předvidá v čl. 20.

Členské státy Bernské úmluvy jsou povinny zaručit ochranu autorských děl tak, aby vycházela z jejich zásad, ve svém vnitřním zákonodárství, např. že ochrana trvá po dobu života autora a 50 let po jeho smrti, mohou však přiznat i ochranu delší. Úmluva vychází se zásady asimilace (tzv. národní režim, tj. cizinci mají stejné postavení jako tuzemští občané), která je doplněna zásadou minimálních práv (členský stát musí alespoň v daném minimálním rozsahu přiznat ochranu občanům z ostatních členských zemí), zásady teritoriality a neformálního vzniku ochrany.

2.2.1.2. Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací uzavřená v Římě 26. října 1961

Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací uzavřená v Římě 26. října 1961 upravuje

některá práva související s autorským právem. ČR se jí účastní od roku 1964. I tato úmluva vychází z principu teritoriality právní ochrany, asimilace a národního režimu.

Ochranu poskytuje jednotlivým nehmotným statkům podle kombinace principu teritoria a osobního statutu. Umělecký výkon má být v členském státě chráněn, je-li uskutečněn v jiném smluvním státě, nebo je součástí zvukového snímku, který je chráněn úmluvou, nebo je složkou úmluvou chráněného rozhlasového pořadu. Zvukový snímek je chráněn, je-li výrobce občanem smluvního státu, nebo první záznam zvuku byl uskutečněn ve smluvním státě, případně byl zvukový snímek poprvé vydán ve smluvním státě. Rozhlasové pořady jsou chráněny, je-li sídlo rozhlasové stanice umístěno v členském státě, nebo místo, odkud je pořad šířen, je ve smluvním státě. Ochrana spočívá v právu zabránit neautorizovanému rozhlasovému vysílání a veřejnému přednesu, pořízení záznamu nezaznamenaného výkonu, rozmnožení záznamu jejich výkonu. Směrnice 92/100/EHS přiznává výkonným umělcům práva v širším rozsahu.

2.2.1.3. Úmluva o ochraně výrobců zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů sjednaná v Ženevě 29. října 1971

Tato úmluva z roku 1971 chrání výrobce zvukových záznamů před nedovoleným rozmnožováním jejich záznamů. ČR se jí účastní od roku 1985. Vychází z podobných zásad jako Římská úmluva. Definuje základní pojmy, zejména „zvukový záznam“ jako každé výlučně zvukem vnímatelné zaznamenání uměleckého výkonu nebo jiných zvuků a „zvukový snímek“ jako věc obsahující zvuky převzaté přímo nebo nepřímo ze zvukového záznamu, tj. hmotnou rozmnoženinu. Výrobci zvukových záznamů, kteří jsou příslušníky jiných členských států, mají právo na ochranu proti vyhotovení snímků bez jejich souhlasu a proti dovozu takových snímků za účelem veřejného rozšiřování, a proti veřejnému rozšiřování takových snímků. Prostředky ochrany vyhrazuje úmluva vnitrostátnímu zákonodárství, které má na výběr regulaci přiznáním autorského nebo jiného zvláštního práva, právními předpisy o nekalé soutěži či prostřednictvím trestního práva.

2.2.1.4. Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví TRIPS

Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) je zvláštní dohodou uzavřenou v rámci Dohody o Světové obchodní organizaci (WTO). ČR je jí vázána od 1. 1. 1996. V oblasti práva autorského a práv souvisejících odkazuje na minimální úroveň ochrany dle Bernské úmluvy a Římské úmluvy, o kterých bylo pojednáno výše a rozšířila tak jejich ochranu i na některé jejich nečlenské státy, které jsou členy WTO, resp. TRIPS. Členským státům ukládá povinnost chránit počítačové programy (jako díla literární), strukturu databáze, kinematografická díla, umělecké výkony, zvukové záznamy, rozhlasové a televizní vysílání. To má význam i pro prostředí Internetu, protože některé webové stránky budou spadat pod ustanovení čl. 10, odst. 2⁹ a bude jim tak přiznána příslušná ochrana. Dále Dohoda upravuje např. závazky států, které mají přijmout v oblasti vynucování práv, a to jak ve správním, civilním i trestním řízení – např. povinně kriminalizovat porušování autorského práva v komerčním měřítku.

2.2.1.5. „Internetové smlouvy“ WIPO (Světové organizace duševního vlastnictví)

Dvě, tzv. internetové, smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví (World Intellectual Property Organisation, WIPO) byly přijaty na diplomatické konferenci v Ženevě roku 1996, pro ČR jsou závazné od roku 2002. Jedná se o Smlouvu Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WCT, WIPO Copyright Treaty) a Smlouvu Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT, WIPO Performances and Phonograms Treaty). Podle preambule je jejich hlavním účelem „zavést některá nová pravidla a ujasnit výklad některých existujících pravidel v zájmu vhodného řešení otázek vyvolaných novým hospodářským, sociálním, kulturním a technickým vývojem, uznávajíc významný vliv rozvoje a sbližování informačních a komunikačních technologií na tvorbu a užívání

⁹ čl. 10, odst. 2 TRIPS: Sestavování údajů nebo jiných materiálů, ať schopné zpracování počítačem nebo v jiné formě, které buď z důvodu výběru nebo uspořádání jejich obsahu představují duševní výtvor, bude chráněno jako takové. (...)

literárních a uměleckých děl, výkonů výkonných umělců a zvukových záznamů.“

Smlouva SODV o právu autorském je zvláštní dohodou k Revidované úmluvě bernské, stanoví závazky států přijmout v ní zmíněnou ochranu, má zvláštní ustanovení o ochraně počítačových programů a struktury databáze, ale neřeší ochranu obsahu databáze. Upravuje výlučné autorovo právo na rozšiřování, právo na pronájem (vztahují se ovšem pouze na trvalé rozmnoženiny, které lze uvádět do oběhu jako hmotné předměty), právo na sdělování veřejnosti, postih proti odstraňování technické ochrany děl a ochranu elektronické informace o identifikaci práv k dílu.

Smlouva SODV o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech je zvláštní dohodou k Římské smlouvě. Pro výkonné umělce zavádí morální (osobnostní) práva, která některé státy neuznávaly, a dále majetková práva – např. právo udílet svolení k vysílání a sdělování veřejnosti svých nezaznamenaných výkonů, k záznamu svých nezaznamenaných výkonů, právo na rozmnožování, rozšiřování, právo na pronájem a na zpřístupňování zaznamenaných výkonů. Podobná práva přiznává i výrobcům zvukových záznamů.

2.2.2. Směrnice Evropských společenství

Harmonizace autorského práva v rámci Evropských společenství je procesem velmi komplikovaným, zejména z důvodu existence rozdílných autorskoprávních kultur v členských státech. Převažuje sice počet zemí se systémem tzv. droit d'auteur, kontinentálním systémem založeným na osobnostním pojetí autorského práva, ale ve dvou členských státech (Velká Británie a Irsko) existuje ve své čisté podobě i tzv. copyright systém, tj. angloamerický systém založený na majetkovém pojetí autorského práva, který přináší smluvní svobodu dovedenou až ke zcizitelnosti samotného autorského práva. Harmonizace tedy musí probíhat tak, aby změny byly začlenitelné do

obou systémů a aby zároveň nezaostávaly za technickým pokrokem posledních let.¹⁰

Autorské právo je i z tohoto důvodu na úrovni legislativy Evropských společenství regulováno směrnicemi. Směrnice (direktivy) Rady Evropských společenství nejsou normy s přímou právní působností; zavazují pouze členské státy Evropské unie uvést své zákonodárství – zpravidla do stanoveného termínu – do souladu s jejich ustanoveními tak, aby právní řády členských států EU byly postupně harmonizovány a aby v důsledku diferencí mezi nimi nebyl nepříznivě ovlivňován společný evropský trh. Podstata směrnice spočívá tedy v tom, že Společenství vydávají směrnici s určitým obsahem úpravy, který je potom ve lhůtě stanovené ve směrnici prováděn členskými státy, pro které je směrnice závazná, ve formách a prostředky vnitrostátního práva.¹¹

Závaznost směrnice se vztahuje na výsledek, čili cíl právního předpisu. Závaznost směrnice znamená její provedení do vnitrostátního právního řádu v uvedené lhůtě. Podstatné je tedy v zásadě jednotné provedení směrnice ve všech národních právních řádech členských států.¹² Národní právo je třeba vykládat s přihlédnutím k dikci a účelu směrnice.¹³ Závaznost pro členský stát znamená absolutní objektivní povinnost směrnici provést. Členský stát nezbavují této povinnosti ani vnitřní okolnosti.¹⁴

Chybná či zcela absentující implementace je jedním z nejvážnějších porušení povinností členských států a zakládá oprávnění Komise, případně jiného členského státu, zahájit proti porušujícímu státu řízení u Evropského soudního dvora, který mu může uložit sankci ve formě pokuty.¹⁵ Jednotlivci pak mají vůči takovému státu právo na náhradu škody způsobené chybnou či zcela chybějící implementací.

¹⁰ Hartmanová, D., Komentář ke Směrnici 2001/29/ES, Knihovnická revue, 2001, č. 4, str. 283

¹¹ Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. str. 239

¹² rozhodnutí ESD 10/76 ve věci Komise vs. Itálie

¹³ rozhodnutí ESD 14/83 ve věci Colson

¹⁴ rozhodnutí ESD 283/86 ve věci Komise vs. Belgie

¹⁵ článek 226 a 227 Smlouvy o ES

Z hlediska autorského práva, resp. autorského práva a Internetu je třeba zmínit následující direktivy:

2.2.2.1. Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů

Směrnice Rady ES ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů je historicky první direktivou Rady ES regulující oblast autorského práva. Ukládá členským státům chránit počítačové programy podle autorského práva jako literární díla ve smyslu výše zmíněné Bernské úmluvy o ochraně literárních a uměleckých děl.

Třetí odstavec prvního článku směrnice stanovuje jediné kritérium rozhodné pro to, zda je počítačový program chráněn či nikoli – kritérium původnosti. Dle tohoto článku je tedy počítačový program chráněn tehdy, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. Žádná jiná kritéria se u něj na určení, zda přichází v úvahu pro ochranu, nevztahují. Tím se evropská úprava přibližuje systému copyrightu, typickému pro Velkou Británii a USA, neboť pro vznik autorskoprávní ochrany nevyžaduje v tomto případě splnění všech znaků autorského díla včetně znaku jedinečnosti – stupeň originality počítačového programu nezbytný pro vznik ochrany je tedy nižší než je tomu u jiných autorských děl.

Ochrana se vztahuje na vyjádření počítačového programu v jakékoli formě, včetně těch, které byly vtěleny do technického vybavení (hardware), a části programu, jejichž účelem je interakce mezi softwarem a hardwarem (včetně rozhraní – interface). Počítačové programy jsou tedy chráněny jako literární díla ve smyslu Bernské úmluvy, naproti tomu autorským právem nejsou chráněny myšlenky a principy, na nichž jsou založeny prvky programu, logika, algoritmy a programovací jazyk.

Ochrana se vztahuje k autoru. Autorem počítačového programu je fyzická osoba nebo skupina fyzických osob, které program vytvořily, anebo výjimečně, za předpokladu, že to vnitrostátní právo členského státu připouští, i

právnícká osoba označená za nositele práva. Byl-li počítačový program vytvořen zaměstnancem při plnění jeho pracovních povinností, zaměstnavatel je výlučně oprávněn vykonávat veškerá majetková práva zaměstnance (čl. 2). Tyto osoby se nazývají nositelem ochrany a požívají ochranu v rozsahu, ve kterém je jim přiznána vnitrostátním zákonodárstvím.

2.2.2.2. Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem

Cílem této direktivy je odstranit překážky obchodu a narušování hospodářské soutěže, které spočívají v rozdílnosti vnitrostátní autorskoprávní ochrany poskytované v členských státech autorským dílům, při pronájmu a půjčování. Předmětem vlastní úpravy je pronájem, který znamená zpřístupnění autorského díla k užití na časově omezenou dobu, a to za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, resp. půjčování, kterým směrnice rozumí zpřístupnění autorského díla k užití na časově omezenou dobu, které není spojeno s přímým ani nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem, pokud je uskutečňuje veřejně přístupné zařízení. Právo pronajmout nebo půjčovat přísluší výlučně autorovi, jde-li o originál nebo rozmnoženiny jeho autorského díla, výkonnému umělci, pokud jde o záznam jeho výkonu, výrobci zvukového záznamu ohledně jeho zvukových záznamů a výrobci prvotního filmového záznamu, jde-li o originál nebo rozmnoženiny filmu. Práva lze postoupit nebo převádět, mohou se stát předmětem smluvních licencí. Autor nebo výkonný umělec, který převedl nebo postoupil své právo, má právo na přiměřenou odměnu za pronájem. Tohoto práva se autor nebo výkonný umělec nemůže vzdát (čl. 4).

Ve své druhé kapitole tato směrnice upravuje práva související s právem autorským, konkrétně právo na záznam, tj. výlučné právo výkonných umělců udělit svolení nebo zakázat záznam jejich výkonů, právo na vysílání a sdělování veřejnosti, právo na rozšiřování.

Směrnice umožňuje členským státům využít některých výjimek, např. možnost nepřiznat autorovi právo udělit souhlas k veřejnému půjčování, za podmínky, že obdrží za takové půjčování odměnu.

2.2.2.3. Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu

Tato direktiva ze dne 27. září 1993 reagovala na uplatňování nových technologií, tj. satelitního vysílání a kabelového přenosu. Po členských státech požaduje, aby uznaly, že autorské právo a práva související zahrnují oprávnění udělit svolení ke sdělování díla veřejnosti prostřednictvím satelitu.

Vychází z toho, že nositelé práv jsou v určité nejistotě ohledně placení odměny. Právní nejistota je rovněž překážkou volného oběhu programů uvnitř Společenství. Směrnice má odstranit nejistotu v tom, zda se vysílání pomocí satelitu dotýká jen práv v členském státě vysílání nebo v členských státech, kde je signál přijímán. Zavádí jednotné pravidlo, že proces sdělování se uskutečňuje pouze v členském státě, kde jsou signály nesoucí program pod kontrolou a odpovědností vysílající organizace uvedeny na nepřerušovaný spojovací řetěz vedoucí k satelitu a od něj dolů na zem.¹⁶ Souhlas ke sdělování veřejnosti je tedy vyžadován od držitelů autorských práv ve státě, ze kterého je vysíláno. Oprávněné subjekty mají rovněž právo udělit nebo odmítnout souhlas kabelovému provozovateli ke kabelovému přenosu. Toto oprávnění za nositele autorských práv vykonává obligatorně organizace kolektivní správy.¹⁷

2.2.2.4. Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Směrnice prodloužila dobu ochrany autorských práv na 70 let od smrti autora. V případě práv souvisejících harmonizovala délku ochrany na 50 let. U děl audiovizuálních stanovuje délku ochrany na 70 let od smrti poslední přeživší osoby – režiséra, autora dialogů, autora scénáře či autora hudby.

¹⁶ čl. 1 Směrnice 93/83/EHS

¹⁷ čl. 9 Směrnice 93/83/EHS

Zavádí rovněž ochranu dosud nezveřejněných děl, u kterých uplynula doba autorskoprávní ochrany a která byla poprvé oprávněně vydána nebo oprávněně sdělena veřejnosti. Doba ochrany takových práv je podle směrnice 25 let. Stanovuje rovněž ochranu fotografií, u nichž výslovně uvádí, že k jejich ochraně postačí splnění kritéria původnosti v tom smyslu, že jsou autorovým vlastním duševním výtvozem. Směrnice umožňuje členským státům rovněž chránit kritická a vědecká vydání děl, která se stala z hlediska práva autorského volnými, a sice po dobu 30 let od prvního takového oprávněného vydání. Tato směrnice zrušila čl. 8 Směrnice Rady 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů, který stanovoval dobu ochrany na dobu života autora počítačového programu a 50 let po jeho smrti.

2.2.2.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází

Právní úprava založená touto směrnicí reflektuje potřebu účinné právní ochrany databází ve všech členských státech. Vztahuje se na právní ochranu databází v jakékoli formě, přičemž databází rozumí soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných materiálů systematicky nebo metodologicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky. Autorským právem tedy budou chráněny databáze, které pro svůj výběr nebo uspořádání představují vlastní duševní výtvor autora.¹⁸ Ochrana se nevztahuje na počítačové programy použité při zhotovení nebo působení databází elektronickými prostředky.¹⁹ Autorem databáze je fyzická osoba nebo skupiny fyzických osob, které databázi vytvořily a nebo, pokud to připouští vnitrostátní právo členského státu, i právnická osoba označená za nositele práva.²⁰ Autor databáze má právo vykonávat nebo povolovat její rozmnožování, zpracování (překládání, úpravy, uspořádání ad.), rozšiřování, sdělování veřejnosti (s příslušnými výjimkami, kterými jsou např. reprodukce neelektronické databáze pro soukromé potřeby, využití pro vědecké a výzkumné účely apod.).

¹⁸ čl. 3 Směrnice 96/9/ES

¹⁹ čl. 1 Směrnice 96/9/ES

²⁰ čl. 4 Směrnice 96/9/ES

Dále směrnice po členských státech požaduje zavedení zvláštního práva sui generis, které je doplněním ochrany pro tvůrce databáze, který prokáže, že byla vynaložena kvalitativně a/nebo kvantitativně podstatná investice při získání, ověřování nebo reprezentaci obsahu, aby bylo zabráněno výtahům a/nebo opětovným použitím celého obsahu nebo podstatné části obsahu dané databáze.²¹ Právo sui generis tedy chrání investici do pořízení databáze a trvá 15 let od dokončení vytváření databáze.

Tato směrnice významnou měrou přispěla k ochraně elektronických databází i např. webových stránek, které mohou splňovat kritéria pro ochranu jako databáze.

2.2.2.6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/94/ES ze dne 20. listopadu 1998 o právní ochraně služeb založených na podmíněném přístupu nebo na něm spočívajících

Článek 2 této direktivy obsahuje definici tzv. chráněné služby, která je poskytována za úhradu a na základě podmíněného přístupu. Rozumí se jí televizní vysílání, rozhlasové vysílání, tj. vysílání po drátě či bezdrátové vysílání včetně družicového, rozhlasových programů určených veřejnosti, služby informační společnosti (ve smyslu směrnice 98/34/ES).

Povinností členských států je především zakázat na jejich území výrobu, dovoz, distribuci, prodej, pronájem nebo držení nedovolených zařízení k obchodním účelům. Nedovoleným zařízením je jakékoli vybavení nebo programové vybavení umožňující přístup k chráněné službě bez povolení poskytovatele služeb.

2.2.2.7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti

Primárním cílem této směrnice byla potřeba sjednotit stávající právní ochranu autorských práv v členských státech Evropské unie do té podoby, aby

²¹ čl. 7 Směrnice 96/9/EHS

odpovídala rychle se rozvíjející informační společnosti. Navíc reaguje na přijetí tzv. internetových smluv, přijatých v rámci Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) v roce 1996, tj. Smlouvy WIPO o autorském právu (WCT) a Smlouvy WIPO o výkonech výkonných umělců a zvukových záznamech (WPPT), jejichž ustanovení implementuje do práva ES.

Úvodní ustanovení článku 1 odstavce 2 Směrnice uvádí, že pokud není ve Směrnici výslovně stanoveno jinak, nedotýká se Směrnice žádným způsobem a ani nemění ustanovení ostatních směrnic v oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících. To znamená, že ty směrnice, které upravují ochranu určitých druhů děl nebo jiných předmětů ochrany, jsou ve vztahu ke Směrnici, jako obecnému právnímu předpisu, právními předpisy zvláštními.²²

Právní úpravu směrnice lze rozdělit na dvě části. Ta první (Kapitola druhá - Práva a výjimky, články 2 - 5), má charakter čistě autorskoprávní, zatímco část druhá, (Kapitola třetí - Ochrana technických zařízení a jiných prostředků k ochraně práv - články 6, 7) je povahy více technické. V první části harmonizuje směrnice majetková práva autora, jež jsou svoji podstatou specifická pro prostředí informační společnosti. Jedná se o právo na rozmnožování díla (reproduction right), právo na sdělování díla veřejnosti (communication to the public right) a právo na rozšiřování (šíření) díla (distribution right).

Ustanovení článku 2 Směrnice ukládá členským státům povinnost poskytnout jednotlivým autorům, výkonným umělcům, výrobcům zvukových záznamů, výrobcům prvotních záznamů filmů a vysílacím organizacím (dále společně jen "nositelé práv") ve vztahu k příslušným předmětům ochrany výlučné právo povolit nebo zakázat přímé nebo nepřímé, dočasné nebo trvalé *rozmnožování* jakýmikoli prostředky a v jakékoli formě, vcelku nebo zčásti. Pro oblast užití děl a ostatních předmětů ochrany v prostředí internetu je podstatné zejména to, že užitím je i rozmnožování nepřímé, dočasné a že není rozhodující forma rozmnožování, ani to, zda se jedná o rozmnožování celého díla, nebo jen jeho části.

²² Hartmanová, D., Komentář ke Směrnici 2001/29/ES. Knihovnická revue. 2001. č. 4, str. 283

Ustanovení článku 3 Směrnice ukládá členským státům poskytnout autorům výlučné právo na *sdělování* jejich děl bezdrátově nebo po drátě a všem nositelům práv pak výlučné právo na zpřístupňování veřejnosti způsobem, že členové veřejnosti mohou mít k dílům nebo jiným předmětům ochrany přístup na místě a v čase dle individuální volby. Tím je vymezen nejčastější způsob zpřístupňování děl prostřednictvím sítě Internet. Pojem členové veřejnosti v definici sdělování je nutné s ohledem na to, že následují dále pojmy v množném čísle (díla a jiné předměty ochrany), vykládat tak, že zahrnuje i jednoho člena veřejnosti. Neboli i zpřístupnění díla jedné konkrétní osobě buďto na internetové stránce s podmíněným přístupem přes uživatelské jméno a heslo, nebo jeho zasláním e-mailem, je sdělováním díla, tedy jeho užitím, které podléhá souhlasu autora. Ne každé zpřístupňování prostřednictvím sítě Internet má však povahu zpřístupňování v místě a čase dle individuální volby. Tzv. webcasting, neboli vysílání prostřednictvím sítě Internet, tedy šíření programu strukturovaného tím, kdo jej šíří, v reálném čase, je jiným sdělováním (vysíláním).²³ Tento způsob užití spadá dle českého autorského zákona pod ustanovení § 18 odst. 1 AZ.

Ustanovení článku 4 Směrnice odstraňuje rozdíly mezi evropskými státy s ohledem na autorovo výlučné právo kontroly všech forem *rozšiřování* díla na veřejnosti. Může se jednat o prodej nebo jiný způsob rozšiřování originálu díla nebo jeho rozmnoženin. Rozšiřování je zpřístupňování v hmotné podobě, a to prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k věci, na níž je dílo zachyceno, na rozdíl od sdělování, které je zpřístupňováním v podobě nehmotné. Směrnice upravuje tzv. princip vyčerpání práva dílo rozšiřovat v rámci EU (tzv. community exhaustion). V souladu s předchozími směrnice o ochraně duševního vlastnictví i tato směrnice vychází z evropského principu vyčerpání práva a nikoli vyčerpání mezinárodního. To znamená, že právo na kontrolu rozšiřování autorskoprávně chráněného výrobku se vyčerpalo jeho prvním uvedením na trhu v kterékoliv členské zemi EU, ať už autorem samotným, nebo pouze s autorovým souhlasem.

²³ Hartmanová, D., Komentář ke Směrnici 2001/29/ES. Knihovnická revue, 2001, č. 4, str. 284

Článek 5 směrnice obsahuje taxativní seznam výjimek z práva na rozmnožování díla a práva na sdělování díla veřejnosti. Obsahuje jedinou povinnou výjimku, a to výjimku z práva na rozmnožování upravenou v odstavci 1. Ten vyjímá z práva na rozmnožování dočasné rozmnoženiny, které jsou krátkodobé nebo příležitostné za předpokladu, že nemají žádný nezávislý hospodářský význam a tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, jehož jediným účelem je umožnit buď přenos telekomunikační sítě mezi třetími osobami zprostředkovatelem (tzv. technické rozmnoženiny), nebo oprávněné užití. Technickými rozmnoženinami jsou tedy při zachování ostatních podmínek vždy rozmnoženiny, které vznikají jinde než u toho, kdo zpřístupňuje nebo komu je zpřístupňováno. Patří sem zejména rozmnoženiny, které se vytvářejí při tzv. "cachingu", tedy dočasném ukládání obsahu internetových stránek v uzlech přenosového systému, které zlepšují průchodnost telekomunikačních sítí, když se tam uložená data nenačítají uživateli z původního (např. velmi vzdáleného) serveru, ale z tohoto uzlu. Druhý případ upravený v odstavci 1 se týká především rozmnoženin, které se vytvářejí právě u uživatele, tedy toho, kdo dílo zpřístupňuje. Pro oba případy upravené v odstavci 1 je významné, že se vždy musí jednat o rozmnoženiny dočasné s tím, že požadavek krátkodobosti a příležitostnosti (nahodilosti) je dán alternativně, takže ke splnění kritérií stačí vždy splnění jednoho z nich. Podstatné je, že prostředník profituje z výjimky bez ohledu na to, zda je užití tím, kdo dílo zpřístupňuje, oprávněné či nikoliv.

Na rozdíl od této obligatorní, "technické" výjimky týkající se rozmnožování díla, jsou ostatní článkem 5 upravené výjimky (celkem 19) fakultativní povahy, takže se do národních právních řádů promítnout mohou, ale nemusejí. Výjimky z autorova práva na rozmnožování díla se vztahují na (1) rozmnožování na papír či podobný nosič autorsky chráněných textů s výjimkou hudebnin za předpokladu poskytnutí spravedlivé odměny nositelům práv, (2) jakékoli rozmnoženiny na jakémkoli nosiči za podmínky striktně osobního a neobchodního užití fyzickou osobou za předpokladu poskytnutí spravedlivé odměny nositelům práv, (3) rozmnožování díla pro archivační a konzervační účely knihoven, archivů a jiných nevýdělečných školských, vzdělávacích a kulturních zařízení.

Na výjimky z práva na rozmnožování díla a práva na sdělování díla veřejnosti se lze odvolat i v případě využití díla pro vyučovací účely a výzkum, za podmínky uvedení zdroje včetně jména autora, využití pro potřeby zdravotně postižených v souvislosti s jejich postižením, zpravodajské účely, citace a veřejné bezpečnosti.

Třetí kapitola Směrnice se týká ochrany technických prostředků zamezujících kopírování bez patřičného svolení oprávněné osoby a zajišťujících přesnou autorskoprávní identifikaci výrobků. Směrnice ukládá členským státům, aby poskytly těmto prostředkům ochranu proti jejich obcházení.

2.2.3. České autorské právo

Stěžejní část úpravy autorského práva v České republice je obsažena v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen autorský zákon, AZ). Autorského práva se dále dotýká řada souvisejících předpisů, např. zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl (zákon o audiovizí), zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákon č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, a jiné.

2.2.3.1. Vývoj autorského práva v ČR

Na našem území přinesl první zákonnou úpravu autorského práva císařský patent z roku 1846, který již chránil více autora oproti vydavateli. Ten byl nahrazen roku 1895 zákonem o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Po vzniku ČSR byl v roce 1923 vydán zákon o nakladatelské smlouvě, 1926 pak nový zákon o právu autorském. Další vývoj odrážel vývoj politický – roku 1953 byl přijat autorský zákon v souvislosti se zrušením Všeobecného občanského zákoníku z roku 1811 a vydáním středního

občanského zákoníku roku 1950. Podobně reagoval další vývoj na vydání dodnes platného občanského zákoníku z roku 1964 vydáním autorského zákona č. 35/1965 Sb., který byl několikrát novelizován a následně nahrazen současným autorským zákonem č. 121/2000 Sb.

2.2.3.2. Autorský zákon 121/2000 Sb.

Podle článku 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jsou práva k výsledkům tvůrčí činnosti chráněna zákonem. Obecná úprava občanskoprávních vztahů, mezi něž autorské právo náleží, je obsažena v občanském zákoníku. Ten ve svém § 1 odst. 3 výslovně svěřuje úpravu právních vztahů vznikajících z výsledků duševní tvořivé činnosti zvláštním zákonům. Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících a o změně některých zákonů je tedy provedením těchto ustanovení, vůči občanskému zákoníku je v poměru speciality, proto neobsahuje-li právní úpravu autorský zákon, použije se ustanovení občanského zákoníku, případně, neobsahuje-li úpravu ani občanský zákoník, užije se analogie.

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. vstoupil v účinnost 1. 12. 2000 a nahradil tak předcházející zákon č. 35/1965 Sb. Za dobu své účinnosti byl dvakrát významněji novelizován – zákonem č. 81/2005 Sb. a zákonem č. 216/2006 Sb. Jeho přijetí přineslo mnoho změn, které přispěly k souladu českého autorského práva s právem ES, mezinárodními smlouvami i novým technologickým vývojem v poslední době. Jeho schválením došlo k naplnění závazku České republiky, který byl formulován v čl. 67 a 69 Evropské dohody zakládající přidružení ČR k ES. Významnou změnou oproti předchozí úpravě je posun od monistického k dualistickému, resp. kvazidualistickému pojetí autorského práva, tj. k rozdělení autorových práv osobnostních a majetkových²⁴, komplexní úprava nejen práva autorského a práv souvisejících (tradičně práva výkonného umělce, právo výrobce zvukového záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele, nově pak právo výrobce zvukově obrazového záznamu, právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž

²⁴ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 80

uplynula doba trvání majetkových práv, právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny díla pro osobní potřebu), ale též právo pořizovatele k jím pořízené databázi. Nové je rovněž zavedení výčtu způsobů užití díla (včetně nových způsobů užití díla v informační společnosti) a další.

3. Užití díla v prostředí sítě Internet

Než se budu zabývat jednotlivými způsoby užití díla na Internetu, je třeba vymezit pojem autorského díla a odpovědět na některé další související otázky. Autorský zákon obsahuje definici autorského díla v § 2:

§ 2

Autorské dílo

(1) Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen "dílo") (...)

Toto je vymezení prostřednictvím tzv. generální klauzule. Na jejím základě jsou chráněna i díla neobsažená v demonstrativním výčtu v následující části tohoto ustanovení, která ale splňují pojmové znaky díla tak, jak je vymezuje generální klauzule. Podle těchto základních pojmových znaků se musí jednat o:

- dílo literární nebo jiné dílo umělecké nebo dílo vědecké. To znamená, že dílo je vyjádřeno takovým způsobem, že může být příjemcem vnímáno, pocíťováno a hodnoceno jako dílo literární, umělecké nebo vědecké.²⁵
- jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Pojmovému znaku tvůrčí činnosti ve smyslu autorskoprávním vyhovuje pouze takový duševní výtvar, který je jako výsledek tvůrčí fantazie

²⁵ Kříž, J.. Ochrana autorských práv v informační společnosti. Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 26

individuálním projevem osobnosti autora. Výsledek musí být jedinečný ve smyslu autorskoprávní individuality díla, tedy v zásadě statistické jedinečnosti díla. Podle tohoto pojetí nemohou existovat dvě naprosto shodná díla, aniž by nešlo v jednom případě o plagiát, resp. o díla vůbec.²⁶ Jedná se o objektivní pojetí autorského díla. Naproti tomu americký systém copyrightu upřednostňuje subjektivní pojetí, ve kterém je rozhodné toliko to, zda autor vytvořil své dílo nezávisle na dílech jiných autorů, tedy zda je dílo podle tohoto systému původní. Podle tohoto pojetí mohou tedy vzniknout dvě shodná díla nezávisle na sobě, aniž by jedno z nich muselo být plagiátem.

- dílo musí být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Jde vlastně o okamžik přechodu autorského díla z interní myšlenkové sféry autora do určité sdělitelné podoby, která je smyslově vnímatelná a přístupná širšímu okruhu osob.²⁷ Hmotné vyjádření, ani to, aby byla podoba vnímatelná všemi členy veřejnosti, se nevyžaduje – stačí i omezený okruh členů veřejnosti, jimiž je tato podoba vnímatelná. Plně dostačující je již sama způsobilost vnímatelnosti, k samotnému vnímání dojít nemusí.²⁸ Autorský zákon výslovně zmiňuje elektronickou podobu vyjádření díla, čímž usnadňuje ochranu autorských děl, které se vyskytují na Internetu.

Dále je v odstavci prvním § 2 AZ uveden příkladný výčet druhů autorských děl:

Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným

²⁶ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 42

²⁷ Kříž, J., Ochrana autorských práv v informační společnosti, Linde Praha a.s., Praha 1999, str. 29

²⁸ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 43

fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.

Druhý odstavec téhož paragrafu se vztahuje na počítačové programy, resp. databáze a fotografie:

(2) Za dílo se považuje též počítačový program, je-li původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem. Databáze, která je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvorem a jejíž součástí jsou systematicky nebo metodicky uspořádány a jednotlivě zpřístupněny elektronicky či jiným způsobem, je dílem souborným. Jiná kritéria pro stanovení způsobilosti počítačového programu a databáze k ochraně se neuplatňují. Fotografie a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, které jsou původní ve smyslu věty první, jsou chráněny jako dílo fotografické.

Pro vznik ochrany počítačového programu, resp. databáze a fotografie, postačí splnění kritéria původnosti, tj. neuplatní se zde přísnější požadavek jedinečnosti, jako u děl podle odstavce 1. Podle § 65 AZ (a v souladu se směrnicí Rady 91/250/EHS) jsou počítačové programy chráněny jako díla literární.

Autorský zákon dále v ustanovení § 2 odst. 6 obsahuje negativní vymezení. Demonstrativně stanoví, co dílem není – námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě. Důvodem je např. absence autorskoprávní individuality či determinace výsledku objektivními či subjektivními faktory tak, že pro autorskou tvůrčí činnost nezbývá prostoru a k těmto výsledkům mohou nezávisle na sobě dospět různé osoby.

Vedle toho upravuje autorský zákon v § 3 výjimky z autorskoprávní ochrany ve veřejném zájmu. V tomto případě jde o výsledky tvůrčí činnosti, které mohou mít znaky autorských děl, ale z důvodu veřejného zájmu jsou z ochrany vyloučeny. Veřejným zájmem se tradičně rozumí zajištění neomezené možnosti co možná nejširšího užití autorských děl v případech, kdy existuje všeobecný oprávněný zájem společnosti na takovém užití.²⁹ Chráněna tak podle

²⁹Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související. Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 59

zmiňného ustanovení nejsou úřední díla (právní předpis, rozhodnutí, veřejná listina apod.) a výtvořy tradiční lidové kultury (není-li právě jméno autora obecně známo a nejde-li o dílo anonymní či pseudonymní).

Společně s Jiřím Čermákem³⁰ lze konstatovat, že je třeba raději v případě pochybnosti každý materiál, který je vhodný k užití na Internetu, považovat za chráněné autorské dílo (samozřejmě s výjimkou materiálů a děl spadajících pod ustanovení § 2 odst. 6, resp. § 3 AZ, případně pod ustanovení § 28 AZ, který upravuje volná díla, tj. taková, u kterých uplynula doba trvání majetkových práv).

3.1. Autorské právo v subjektivním smyslu, jeho vznik a obsah

Subjektivní autorské právo (často s ohledem na kvazidualismus ve formulaci „autorská práva“) je oprávnění, které vzniká autorovi (příp. jinému subjektu) k autorskému dílu v rámci právního vztahu s jinými subjekty. Je absolutní a vylučné a vzniká neformálně okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě (§ 9 odst. 1 AZ). V našem právním systému se tedy neuplatňuje tzv. registrační režim, známý některým zahraničním právním úpravám, ve kterém je ke vzniku právní ochrany třeba, aby bylo dílo registrováno u určeného státního orgánu, uložen tam příslušný počet výtisků a zaplacen registrační poplatek (např. v USA do r. 1988, kdy přistoupily k Revidované úmluvě bernské).

Jak jsem již uvedl výše, současný autorský zákon se odklonil od monistického pojetí autorského práva směrem k pojetí dualistickému, to znamená, že subjektivní autorské právo není jednotné, ale zahrnuje dva odlišné typy subjektivních práv – vylučná práva osobnostní a vylučná práva majetková. Osobnostní (též morální) práva, upravená v § 11 AZ (právo autora rozhodnout o zveřejnění svého díla, osobovat si autorství, právo na nedotknutelnost díla) nejsou z hlediska předmětu této práce tolik relevantní, v následujících částech se proto budu věnovat především právům majetkovým.

³⁰ Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a.s., 2. vydání. Praha 2003, str. 27

3.2. Majetková práva

Autorský zákon upravuje majetková práva v § 12 a následujících. Základním majetkovým právem autora je právo dílo užít, dalšími, tzv. jinými majetkovými právy, jsou zejména právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu. Základním majetkovým právem je tedy právo dílo užít, které umožňuje autorovi jeho dílo ekonomicky využívat. Do práva dílo užít náleží právo autora své dílo užít a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Užití díla jinou osobou než autorem je tedy dle § 12 odst. 1 AZ možné jen v případě, že autor dal takové osobě smlouvou k užití díla oprávnění, bez takového udělení pouze v případech, stanovených autorským zákonem. Svolení k užití díla jiné osobě poskytuje autor licenční smlouvou.

Ve svém čtvrtém odstavci obsahuje § 12 výčet jednotlivých způsobů užití díla, přičemž až do přijetí zákona č. 216/2006 Sb., který novelizoval autorský zákon, v odborné veřejnosti nepanovala shoda na tom, zda se jedná o výčet taxativní či demonstrativní. Pro první variantu se vyslovovala důvodová zpráva k autorskému zákonu, která explicitně uvádí, že jde o výčet taxativní, v nauce např. Jiří Čermák³¹, pro variantu druhou, tedy výčet demonstrativní, např. komentář k autorskému zákonu.³² Zákonodárce vyslyšel volání po zpřesnění právní úpravy tak, aby došlo k odstranění uvedených rozporů, a vložil do §12, resp. jeho pátého odstavce větu, že dílo lze užít i jiným způsobem, než způsoby uvedenými v odstavci 4. Z toho již jednoznačně vyplývá, že daný výčet je výčtem demonstrativním. Možné způsoby užití díla dle zmiňovaného ustanovení jsou :

- a) rozmnožování díla
- b) rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla
- c) pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla
- d) půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla

³¹ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 30 - 31

³² Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., *Autorský zákon – komentář a předpisy související*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 90

- e) vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla
- f) právo na sdělování díla veřejnosti, zejména:
 - i. provozování díla živě nebo ze záznamu a přenos provozování díla
 - ii. vysílání díla rozhlasem či televizí
 - iii. přenos rozhlasového či televizního vysílání díla
 - iv. provozování rozhlasového či televizního vysílání díla

Tuto skupinu jednotlivých druhů způsobů užití díla lze pro potřeby této práce rozčlenit na dvě podskupiny, kde kritériem pro toto rozdělení bude, zda daný způsob užití předpokládá hmotný substrát díla či nikoli. Způsoby užití, které předpokládají pouze hmotnou podobu díla, budou pro oblast Internetu irelevantní. Na hmotnou podobu díla je vázáno rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, pronájem a půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla. To znamená, že autorské dílo musí být k užití některým z uvedených způsobů zachyceno na hmotném nosiči. Na Internetu se tedy mohou uplatnit zbývající dva způsoby užití díla, které nepředpokládají hmotný nosič a jsou realizovatelné, i pokud má dílo elektronickou podobu – těmi jsou rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti.

3.2.1. Rozmnožování díla

Právo na rozmnožování díla je historicky nejstarším autorským právem. Je upraveno v § 13 autorského zákona.

§ 13

(1) Rozmnožováním díla se rozumí zhotovování dočasných nebo trvalých, přímých nebo nepřímých rozmnoženin díla nebo jeho částí, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě.

(2) Dílo se rozmnožuje zejména ve formě rozmnoženiny tiskové, fotografické, zvukové, obrazové nebo zvukově obrazové, stavbou architektonického díla nebo ve formě jiné trojrozměrné rozmnoženiny anebo ve formě elektronické zahrnující vyjádření analogové i digitální.

Rozmnožování je jedinou formou užití díla, která nespočívá ve zpřístupňování díla veřejnosti. Za rozmnožování v tomto smyslu se nepovažuje rozmnožování pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Jedná se o jedno z tzv. volných užití, upravených v § 30 AZ. Uvedené ustanovení se nevztahuje na pořizování rozmnoženin právnickou osobou či podnikající fyzickou osobou ani na pořizování rozmnoženin na objednávku. Na tyto případy se použije úprava podle § 30a AZ, upravující však pouze pořizování rozmnoženin na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky, a to jak pro osobní potřebu fyzické osoby, tak i vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby, jakož i na jejich objednávku. V případě počítačových programů a elektronických databází není volným užitím jejich užití i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby včetně zhotovení rozmnoženiny takových děl i pro takovou potřebu. Takové užití tedy vyžaduje smluvní licenci. U počítačových programů navíc platí ustanovení § 66 odst. 2 AZ, podle kterého se za rozmnožování počítačového programu považuje i zhotovení rozmnoženiny, je-li nezbytná k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos. Oprávněný uživatel je tak oprávněn k rozmnožování zahrnujícímu též zhotovování těchto rozmnoženin, které mají v zásadě povahu technických rozmnoženin, tj. rozmnoženin technicky nezbytných pro využívání programu oprávněným nabyvatelem rozmnoženiny takového programu.

Rozmnožování v tomto případě musí být samostatná forma užití. Pokud totiž je dílo šířeno v hmotné nebo nehmotné podobě, dochází také k pořizování rozmnoženiny (bez něho k šíření, resp. účelu daného typu užití, nemůže dojít) a tedy ke dvěma způsobům užití – rozmnožování a sdělování díla veřejnosti. Tak např. umístění díla na webové stránce je tedy dvojím užitím – rozmnožováním a sdělováním díla počítačovou sítí, zatímco stahování díla (downloading) ze sítě do počítače koncového uživatele je pouze rozmnožováním díla.

O rozmnožování díla nejde v případě odkazu (hyperlinku) na Internetu včetně tzv. inliningu, umožňujícího uživateli kliknutím na příslušnou ikonu vstoupit přímo do stránky vystavené jinou osobou, ani při použití tzv. rámců (frames), kdy se na základě výběru uživatele z menu v první stránce umožní přímo zobrazit v jiném jejím rámu dílo z jiné stránky, aniž by ovšem došlo k jeho rozmnožení (s výjimkou technických rozmnoženin při přenosu).³³

3.2.2. Sdělování díla veřejnosti

Sdělování veřejnosti je nehmotné zpřístupňování díla. Je to obecný pojem pro všechny podtypy nehmotného zpřístupňování. Širší výraz, který je třeba od sdělování veřejnosti odlišit, je zpřístupňování veřejnosti (making available), který zahrnuje všechny formy zpřístupňování mimo oblast soukromí, tedy hmotné i nehmotné. Může být po drátě i bezdrátově. Výčet jednotlivých podtypů sdělování veřejnosti v § 12 AZ je demonstrativní. Sdělování díla veřejnosti je jako jeden ze způsobů užití díla upraveno v § 18 AZ.

§ 18

Obecná ustanovení

(1) Sdělováním díla veřejnosti se rozumí zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově.

(2) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavce 1 je také zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.

(3) Sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování.

(4) Sdělováním díla veřejnosti podle odstavců 1 a 2 nedochází k vyčerpání práva autora na sdělování díla veřejnosti.

Ustanovení § 18 autorského zákona je reakcí legislativy na technologický pokrok a s ním související právní problémy, zohledňuje rovněž úpravu

³³ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 86 - 87

evropskou. První odstavec obsahuje generální klauzuli sdělování díla veřejnosti. S ohledem na široké vymezení pojmu lze pod tuto generální klauzuli zahrnout kromě tradičních způsobů užití, jakými jsou provozování díla, ať již živé či ze záznamu, včetně přenosu těchto provozování díla, či vysílání díla rozhlasem nebo televizí včetně jeho přenosu a provozování, též všechny způsoby užití, které jsou spjaté s digitálním prostředím, resp. distribucí, ať již jde o umožnění přístupu k dílu (making accessible) či zpřístupnění díla (making available).³⁴

Druhý odstavec je „šitý na míru“ Internetu, resp. moderním informačním technologiím vůbec. Jde o jeden, nikoli však jediný způsob užití díla prostřednictvím sítě Internet – i v případě interaktivních služeb na požádání (on demand) jde podle Informační směrnice o tento způsob užití, ač v tomto případě nemá faktický přístup k dílu kdokoli, nýbrž osoba individuálně určená.

Zpřístupnění díla veřejnosti prostřednictvím sítě Internet (tj. nahrání dat na server) splňuje zákonné znaky jak sdělování díla veřejnosti, tak rozmnožování díla – při zpřístupňování díla dochází k opakovanému rozmnožování díla. Jedna rozmnoženina existuje na serveru (tj. počítači, ze něhož se dílo zpřístupňuje), další se vytváří na počítači koncového uživatele při downloadu (který si dílo prohlíží, poslouchá jej apod.). Vedle toho se v přenosovém systému vytváří množství dalších rozmnoženin nezávisle na vůli zúčastněných subjektů (tj. osoby, která dílo zpřístupňuje i konzumenta). Z tohoto pohledu je důležité ustanovení § 38a odst. 1 AZ o tzv. technických rozmnoženinách. Podle tohoto pravidla do autorského práva nezasahuje ten, kdo provádí dočasné úkony rozmnožování děl, které jsou pomíjivé nebo podružné, tvoří nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu, nemají žádný samostatný hospodářský význam a jejich jediným účelem je umožnit přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami uskutečněný prostřednictvím, nebo oprávněné užití díla. Jedná se o tzv. bezúplatnou zákonnou licenci – omezení autorského práva. Charakter těchto rozmnoženin mají právě rozmnoženiny vznikající v přenosovém systému, pokud však jde o

³⁴ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 101

rozmnoženiny vytvářené při zpřístupňování díla veřejnosti (tj. na serveru) či v počítači koncového uživatele při konzumaci díla, v науce ani v praxi není jednoznačný názor na to, zda tyto rozmnoženiny lze považovat za technické rozmnoženiny ve smyslu zmíněného ustanovení.³⁵

Je třeba vyřešit otázku, zda při zpřístupňování díla veřejnosti dochází k jednomu aktu užití díla – sdělování díla veřejnosti – či k souběhu dvou odlišných aktů užití díla – sdělování díla veřejnosti a rozmnožování díla. Praktický význam to může mít v souvislosti s nutností získávání autorova souhlasu k užití díla (licence) – zda je třeba mít licenci k oběma institutům, či postačí licence k jednomu z nich (sdělování díla veřejnosti). Jiří Čermák tvrdí³⁶, že ustanovení § 18 o sdělování díla veřejnosti ve své podstatě zahrnuje i rozmnožování díla a to v rozsahu nezbytném pro toto sdělování veřejnosti, neboť si lze jen stěží představit postup zpřístupnění díla prostřednictvím Internetu, při němž by nedošlo k pořízení rozmnoženiny. Podle mého a patrně i převažujícího názoru se však jedná o dva způsoby užití, jak rozmnožování díla, tak sdělování díla veřejnosti, a funkčním výkladem lze dospět dochází k závěru, že postačí pouze licence ke sdělování díla veřejnosti, která automaticky obsahuje i souhlas k rozmnožování díla – rozsah dovoleného užití je vymezen účelem sledovaným smlouvou, ať již ve smlouvě výslovně vyjádřeným či pouze vyvoditelným (srov. § 50 odst. 2 AZ³⁷).

3.3. Omezení autorského práva

Jak jsem již uvedl výše, tzv. technické rozmnoženiny jsou jedním z příkladů zákonného omezení autorského práva. Zákonná omezení autorského práva zavádí autorský zákon z důvodů veřejného zájmu o kulturní a vědecký rozvoj a efektivní využívání tvůrčí činnosti. Jedná se o:

³⁵ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 102

³⁶ Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 35

³⁷ Nestanová-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak to je nutné k dosažení účelu smlouvy.

a) volná užití, upravená v § 30 a násl. AZ. Volným užitím je užití pro osobní potřebu fyzické osoby (běžně vykládáno jako užití v rodinném kruhu nebo v kruhu osobních přátel spjatých osobním poutem³⁸, neomezuje se tedy pouze na užití jednou konkrétní osobou – konzumentem), které nesleduje dosažení přímého či nepřímého obchodního nebo jiného hospodářského prospěchu; tím se rozumí zhotovení záznamu – např. zvukového záznamu hudebního díla, rozmnoženiny nebo napodobeniny. Volné užití se ovšem nevztahuje na počítačové programy a elektronické databáze. Naprostá většina stažení (downloadu) dat z Internetu bude spadat pod tuto výjimku, půjde tedy o volné užití, k němuž není třeba získávat souhlas autora. To se týká textů, webových stránek (nejsou-li ovšem zároveň počítačovým programem), hudebních klipů (typicky souborů ve formátu MP3³⁹), videoklipů (formáty MPEG, AVI apod.), obrázků (soubory JPG, GIF, BMP apod.) atd. Volné užití je podmíněno osobní potřebou rozmnožovatele (tj. konzumenta, koncového uživatele, resp. jeho rodiny – viz výše), dále tím, že by se mělo jednat pouze o jednu rozmnoženinu (zákon používá jednotného čísla; lze se však setkat i s názory, podle kterých je možné zhotovení tolika rozmnoženin, kolik jich je třeba k naplnění osobní potřeby). Užití pro osobní potřebu je zdůrazněno v § 30 odst. 5 AZ, které stanoví, že rozmnoženina díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby nesmí být použita k jinému účelu. Patrně legislativním nedopatřením bylo toto ustanovení zúženo pouze na případy užití děl výtvarných a de lege ferenda by mělo být změněno tak, aby se vztahovalo na jakékoli rozmnoženiny.

Lze se setkat s různými výklady pojmu osobní potřeba. Vedle zmiňovaného výkladu, který do užití pro osobní potřebu fyzické

³⁸ Telec, I., Tůma, P., Přehled práva duševního vlastnictví 2 – Česká právní ochrana, Doplněk, Brno 2006, str. 41
³⁹ MP3 je populární formát ztrátové komprese zvukových souborů vyvinutý a standardizovaný v roce 1991. Tento formát umožňuje zásadním způsobem zmenšit velikost hudebních souborů při zachování vysoké kvality zvuku: většina posluchačů nedovede MP3 kompresi odlišit od nekomprimovaného formátu. V běžné mluvě se výraz MP3 používá také k označení souborů se zvukovými nebo hudebními nahrávkami, uloženými ve formátu MP3 na disku počítače. In: Wikipedia, the free encyclopedia. www.wikipedia.org

osoby zahrnuje i užití v rodinném kruhu nebo v kruhu osobních přátel spjatých osobním poutem je to pojetí užší, které užití pro osobní potřebu omezuje na užití pouze jednou konkrétní fyzickou osobou, některé výklady dokonce naopak připouštěly rozšíření výkladu i na vlastní potřebu právnické osoby.

Obecné ustanovení § 29 odst. 1 uvádí, že výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v AZ a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Toto ustanovení je občas aplikováno k podpoření právního názoru, že i rozmnožování např. hudby pro osobní potřebu (stažením MP3 klipu z Internetu) je protiprávní, je-li takové dílo na Internetu zpřístupněno nelegálně (pochází např. ze stránek s „pirátskými“ nahrávkami). Společně s Jiřím Čermákem⁴⁰ se domnívám, že lze takový striktní výklad odmítnout, neboť by podkopával právní jistotu uživatelů autorských děl, spoléhajících právě na ustanovení o „volné kopii pro osobní potřebu“.

- b) zákonné bezúplatné licence (§ 31 – 39 AZ). Řada případů, z nichž pro prostředí Internetu bude mít význam například citační licence (§ 31 AZ), podle níž do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije ve svém díle v odůvodněné míře výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů za předpokladu, že uvede jméno autora, název díla a pramen. Obdobně lze užít výňatky z díla nebo drobná celá díla pro účely kritiky nebo recenze, vědecké či odborné tvorby, a při vyučování pro ilustrační účely nebo při vědeckém výzkumu. Dále úřední a zpravodajská licence, podle níž lze užít dílo v odůvodněné míře na základě zákona pro účely veřejné bezpečnosti, pro soudní nebo správní řízení nebo k jinému úřednímu účelu, resp. ve spojitosti s aktuálním zpravodajstvím v rozsahu odpovídajícím

⁴⁰ Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 54

informačnímu účelu. Do práva autorského podle této licence nezasahuje také ten, kdo v odpovídající míře užije dílo v periodickém tisku, televizním či rozhlasovém vysílání nebo jiném hromadném sdělovacím prostředku (tradičně se jím míní tisk, rozhlas a televize, s ohledem na článek 5 odst. 3 písm. c) Informační směrnice lze připustit výklad zahrnující všechny sdělovací prostředky, tedy včetně počítačové sítě Internet⁴¹⁾ zpřístupňujícím zpravodajství o aktuálních věcech politických, hospodářských nebo náboženských, uveřejněné již v jiném hromadném sdělovacím prostředku (pokud ovšem takové převzetí není zapovězeno). Do této skupiny patří i další případy zákonných licencí.

- c) zákonné úplatné licence. Tou je např. knihovní licence upravená v § 37 AZ, podle které do práva autorského nezasahuje knihovna, archiv a jiné nevýdělečné zařízení, zhotoví-li rozmnoženinu díla pro své archivní a konzervační potřeby, a další.

4. K některým způsobům užití díla na Internetu

4.1. Sítě peer to peer

Sdílení a stahování souborů v sítích peer to peer patří k velmi frekventovaným způsobům užití (resp. zneužití) autorských děl na Internetu, proto bych mu rád věnoval v této části práce pozornost. Pojem peer to peer (lze přeložit jako „rovný s rovným“) nebo též „p2p“ je užíván jak v terminologii lokálních tak i veřejných počítačových sítí. V podstatě znamená, že centrální uzlové počítače ztrácejí v takové síti na významu a libovolná stanice (například počítač koncového uživatele) není pouze pasivním příjemcem dat a služeb (jak je tomu v případě klasického modelu Internetu), ale vystupuje zároveň aktivně

⁴¹⁾ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 135

v roli serveru a tedy poskytuje dalším uživatelům sítě (byť třeba jen v určitou dobu, kdy je připojen k síti) svá data (například hudební soubory). Přitom se používá takový software, aby uživatel stanice (v této fázi koncový uživatel a provozovatel serveru zároveň) nemusel provádět žádná složitá nastavení ani neurčoval topologii sítě. Stanice (tedy například i osobní počítač jakéhokoliv běžného uživatele Internetu) se v takové síti chová v ideálním případě zcela nezávisle na jiném konkrétním počítači v síti. Tyto autonomní počítače spolu však navzájem komunikují a tvoří společně distribuovaný systém.⁴²

4.1.2. Druhy peer to peer sítí

Z hlediska koncového uživatele zpravidla nebude hrát druh peer to peer sítě, jejímž prostřednictvím sdílí své soubory, žádnou roli. Rozdíly se projevují v systému vyhledávání a technologii přenosu a mají význam – jak ukázala praxe a judikatura – pro posouzení odpovědnosti za porušení autorského práva sdílením autorských děl.

4.1.2.1. Peer to peer sítě první generace - s centrálním vyhledávačem

Tento druh stál na počátku rozmachu peer to peer sítí. Typickým představitelem tohoto typu byla síť Napster, systém pro výměnu hudebních souborů ve formátu MP3, který měl ve své době (spuštěn roku 1999) řádově desítky miliónů uživatelů a právě masovost porušování autorského práva později vedla k soudnímu sporu s RIAA⁴³. Základní princip jeho fungování spočívá v tom, že každý uživatel vyčlení na disku svého počítače určitý prostor, ke kterému mohou mít přístup další uživatelé, do něhož uloží hudební soubory ve formátu MP3. Pokud jsou připojeni k Internetu, mohou tito uživatelé přímo z jeho disku stahovat data tam zpřístupněná. Po celém světě tak vznikla komunita desítek milionů uživatelů, kteří si vzájemně nabízeli obrovské množství hudebních nahrávek, které ale nebyly uloženy na jednom nebo

⁴² Černák, J., Internet a autorské právo. Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 92

⁴³ Recording Industry Association of America je organizací reprezentující zájmy hudebního průmyslu v USA, mj. vykonává kolektivní správu autorských práv

několika málo centrálních serverech, nýbrž na milionech počítačů rozptýlených po celém světě.

Charakteristickým znakem tohoto typu peer to peer sítě je vytváření průběžně aktualizované databáze, která zahrnovala informace o tom, kde (tj. na počítači kterého koncového uživatele) se nachází daný hudební soubor. Při dotazu na konkrétní hudební skladbu tedy systém zjistil, kde se tato nachází, kontaktoval uživatele, který ji měl na svém disku a pokud byl tento připojen k Internetu, zkopíroval soubor na disk uživatele, který dotaz odeslal. Existuje zde tedy centrální server, který vytváří a obsahuje seznam všech souborů, které se v systému nacházejí. To se ukázalo být zásadním ve sporu s RIAA.

4.1.2.2. Peer to peer sítě druhé generace – s decentralizovaným vyhledáváním

Tyto sítě bývají označovány též jako plnohodnotné peer to peer sítě, neboť v jejich rámci neexistuje žádný centrální uzel, na němž by byl jejich provoz závislý.⁴⁴ Každý uživatel připojený do sítě distribuuje informace a požadavky přes ostatní uživatele, nikoli prostřednictvím centrálního serveru. Stejně jako u předchozího typu sítě je dílo zpřístupněno na disku počítače koncového uživatele, rozdíl tedy spočívá ve způsobu, jakým je dílo v případě dotazu vyhledáno. Dotaz zde nesměřuje na centrální server osahující databázi, ale šíří se lavinovitě mezi jednotlivými počítači koncových uživatelů připojených do sítě, dokud některý z nich neodpoví, že požadovaný soubor obsahuje. Je tedy oproti síti předchozího typu mnohem složitější např. její vyřazení z provozu, v síti typu Napster stačilo vyřadit centrální server a fungování celého systému bylo znemožněno. V tomto typu také nemůže mít nikdo kromě dvou koncových uživatelů, mezi kterými přenos probíhá, kontrolu nad obsahem distribuovaných souborů.

4.1.2.3. Peer to peer sítě třetí generace – sítě hybridní

⁴⁴ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 94

Sítě spadající pod tuto vývojově nejmladší generaci v sobě spojují některé vlastnosti obou předchozích typů sítí. Nacházejí se v nich jak počítače, na kterých jsou umístěny sdílené soubory, tak i servery, které slouží k jejich vyhledávání. Jejich výhodou je rychlost vyhledávání i stahování, nevýhodou závislost na indexovacích serverech.

4.1.3. Užití díla prostřednictvím sítě peer to peer

Z pohledu práva neexistuje rozdíl mezi klasickým zpřístupněním díla na Internetu pomocí plnohodnotných serverů nebo prostřednictvím peer to peer sítě. Platí, že pokud koncový uživatel zpřístupní ostatním uživatelům peer to peer systému určitá data (jsou-li zároveň autorskými díly) prostřednictvím svého počítače, naplňuje podstatu ustanovení o sdělování díla veřejnosti podle § 18 AZ. Jde tedy o užití díla dle § 12 AZ a až na některé výjimky (např. jde-li o volné dílo) musí mít ke svému jednání souhlas autora nebo jiné oprávněné osoby.

Uživatel, který podá dotaz na vyhledání a stažení určitých dat (a data, která jsou autorskými díly, stáhne, tj. uloží na disk svého počítače), jedná ve smyslu § 13 AZ, protože stažením dat dojde k jejich rozmnožení. Toto stažení (rozmnožení) bude podle povahy díla často kryto výjimkou uvedenou v § 30 AZ – tedy volným užitím. Vzhledem k tomu, že v mnohých systémech peer to peer jsou stahovaná data zároveň zpřístupňována dalším uživatelům, tj. sdělována veřejnosti (jde vlastně o samotný princip, na kterém jsou peer to peer sítě založeny), je ovšem možné uvažovat i o vyloučení aplikovatelnosti § 30 AZ již na samotný akt stažení díla (pořízení rozmnoženiny), neboť uživatel, který je s fungováním sítě srozuměn a stahovaná data zpřístupňuje ostatním uživatelům, nerozmnožuje dílo pro svou osobní potřebu (resp. pouze pro svou osobní potřebu), ale rovněž za účelem zpřístupnění díla prostřednictvím této rozmnoženiny.

Hlavním problémem u peer to peer sítí je vymahatelnost nároků plynoucích z porušení příslušných autorskoprávních norem užitím díla jejich prostřednictvím. Peer to peer sítě poskytují v některých případech skoro ideální

anonymitu a pokud ne, tak je rozdrobenost poskytovaného obsahu taková, že nemá valného významu proti jednotlivým uživatelům peer to peer sítě zasahovat. Na běh systému by to nemělo žádný vliv. To platí hlavně pro systém s decentralizovaným vyhledáváním.⁴⁵

Provozovatelé peer to peer systému se zpravidla sami nedopouštějí jednání, které by se dalo hodnotit jako užití díla, svým jednáním však umožňují, aby tak mohli (v naprosté většině případů bez potřebného svolení autora) činit uživatelé systému. Proto vyvstává otázka případné právní odpovědnosti, resp. spoluodpovědnosti tvůrců systému za porušení autorského práva ze strany koncových uživatelů. Na rozdíl od českého trestního práva, které analogickou situaci považuje za účastenství na trestném činu⁴⁶, české soukromé právo institut spoluodpovědnosti nezná. Spoluodpovědnost subjektu, který přímo zvláštní zákonnou povinnost neporušil, tedy není možné založit. Provozovatele peer to peer systému by odpovědným bylo podle Jiřího Čermáka⁴⁷ možné činit na základě porušení obecné povinnosti nepůsobit škodu (neminem laedere) podle § 415 občanského zákoníku. Postihem by pak byla žaloba na náhradu škody dle § 420 občanského zákoníku, podle kterého odpovídá každý za škodu, kterou způsobil porušením právní povinnosti. Ono porušení by spočívalo v porušení pravidla *neminem laedere* („každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí“). Ve výše zmíněném sporu RIAA vs. Napster americký soud spoluodpovědnost provozovatelů Napsteru dovodil (věc byla samozřejmě posuzována podle amerického právního řádu).

4.2. E-mail

Zaslání souboru, který podléhá autorskoprávní ochraně, e-mailem (elektronickou poštou⁴⁸), je z pohledu autorského práva vždy rozmnožováním,

⁴⁵ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 97

⁴⁶ § 10 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁴⁷ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 99

⁴⁸ Elektronická pošta, zkráceně e-mail nebo email, je způsob odesílání a přijímání zpráv přes elektronické komunikační systémy. Termín e-mail platí jak pro e-mailový systém založený na protokolu SMTP (Simple Mail Transfer Protocol), tak i pro intranetové systémy, které dovolují uživatelům uvnitř jedné organizace posílat si vzájemně zprávy. In: Wikipedie, otevřená encyklopedie. www.wikipedia.cz

tedy slovy zákona zhotovením trvalé (případně dočasné), zpravidla přímé rozmnoženiny ve formě elektronické, a dále sdělováním veřejnosti podle ustanovení § 18 odst. 2, tedy jeho zpřístupňováním v nehmotné podobě způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí. Definice pojmu sdělování veřejnosti je převzata z internetových smluv WIPO. Termín „kdokoli“ je třeba vykládat jako označení osoby (i jedné), která je ve vztahu k tomu, kdo dílo zpřístupňuje, veřejností. Takovou veřejností je tedy i jeden konkrétní individuálně určený adresát – např. čtenář, kterému knihovna zašle autorské dílo (resp. jeho rozmnoženinu) elektronickou poštou. Knihovna tedy v tomto případě autorské dílo užívá, a to jeho rozmnožováním a sdělováním veřejnosti.

4.3. Vysílání po Internetu - Webcasting

Webcastingem se rozumí zpřístupňování určitého programu prostřednictvím sítě Internet v reálném čase (tzv. real-time streaming). Z pohledu koncového uživatele je webcasting obdobou rozhlasového (případně televizního) vysílání, neboť se jedná o určitý tok zpravidla hudby a informací, ve kterém koncový uživatel (posluchač, divák) nemůže sám přímo interaktivně volit sled prvků s tím, že pro všechny koncové uživatele (posluchače) je v jednom okamžiku program stejný. Webcasting v podstatě svou povahou a způsobem konzumace vysílaného díla příjemcem odpovídá klasickému rozhlasovému a televiznímu vysílání.

Na otázku, zda je webcasting provozováním vysílání ve smyslu zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání (a zda tedy „webcaster“, tj. ten, kdo webcasting provozuje, povinen získat k vysílání licenci a dodržovat ostatní ustanovení tohoto zákona), odpovídá Dagmar Hartmanová⁴⁹ záporně, neboť podle ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 231/2001 Sb. se za rozhlasové a televizní vysílání nepovažuje zajišťování komunikačních služeb zaměřených na poskytování informací nebo jiných sdělení na základě individuálních požadavků. A webcasting je na rozdíl od klasického vysílání,

⁴⁹ Hartmanová, D., Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“. IT právo – server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz

které je technicky popisováno jako přenos „point to multipoint“, vždy právě přenosem „point to point“. Neboli k přenosu dochází vždy až na základě individuálního konkrétního požadavku. Novelou č. 235/2006 Sb. bylo nicméně do § 2 odst. 2 zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání doplněno písm. e), které výslovně uvádí, že za rozhlasové a televizní vysílání se nepovažuje vysílání prostřednictvím dálkového přístupu (Internetu). Webcaster tedy ke své činnosti nepotřebuje licenci ani registraci dle veřejnoprávních předpisů, postačí mu živnostenské oprávnění⁵⁰ (jedná-li se o „soustavnou činnost provozovanou samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku“).

Z hlediska autorského zákona je webcasting užitím příslušných předmětů ochrany, a to jednak jejich rozmnožováním podle ustanovení § 13 AZ, a to vždy na serveru, odkud jsou data streamována, a zpravidla také při ukládání jednotlivých děl ve formátech vhodných pro streaming databáze, a jednak sdělováním veřejnosti podle ustanovení § 18 odst. 1 AZ.⁵¹ Na právní kvalifikaci sdělování veřejnosti při webcastingu neexistuje jednotný právní názor, a to ani na mezinárodní úrovni. Podle spíše převažujících názorů jde i u webcastingu o vysílání (dle § 21 odst. 1 AZ), podle části názorů však jde o sdělování veřejnosti, které není v demonstrativním výčtu § 12 odst. 4 písm. f) AZ zmíněno, a je podřazeno pouze generální klauzuli § 18 odst. 1 AZ.⁵² Pro praxi to má význam např. v tom, zda má webcaster práva vysílatele a s ohledem na zákonnou úplatnou licenci vysílací (§ 72 odst. 1 a § 76 odst. 3 AZ) a kolektivní správu v této oblasti.

Vzniká-li při webcastingu rozmnoženina, bez níž nelze vysílání uskutečnit, nejde o efemérní (dočasný) záznam v klasickém slova smyslu, který má na mysli § 38a odst. 2 AZ, nicméně v souladu se zásadou funkčního výkladu lze mít za to, že jelikož jde o nezbytný technický předpoklad užití základního, kterým je sdělování díla veřejnosti, není třeba zvláštní licence

⁵⁰ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 110

⁵¹ Hartmanová, D., Webcasting – právní aspekty „vysílání po internetu“, IT právo – server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz

⁵² Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 109

k rozmnožování díla, pokud byla udělena licence k webcastingu. Při výkladu, že webcasting je (i) vysíláním, lze dovodit, že zákonná úplatná licence upravená v § 72 odst. 1 a § 76 odst. 3 AZ zahrnuje i oprávnění k pořízení rozmnoženin nutně vznikajících při takovém užití.⁵³

Právo vysílatele je upraveno v § 83 a následujících AZ. § 83 jednak vymezuje vysílání jako výsledek šíření zvuků nebo obrazů a zvuků nebo jejich vyjádření rozhlasem nebo televizí pro příjem veřejností, jednak vysílatele jako fyzickou nebo právnickou osobu, která takové vysílání na svou odpovědnost uskutečňuje, nebo tak z jejího podnětu učiní jiná osoba. Práva vysílatele náleží pouze k vysílání původnímu (tj. nikoli k přenosu), není též podstatné, zda jde o vysílání v režimu mediálního zákona. Práva vysílatele podle autorského zákona přísluší i těm, kteří uskutečňují vysílání, které mediální zákon nereguluje (webcasting).⁵⁴ Obsah práva vysílatele upravuje § 84. Vysílatel má výlučné majetkové právo své vysílání užit a udělit jinému smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva. Právem vysílání užit je dle zmíněného ustanovení právo na záznam vysílání, právo na rozmnožování zaznamenaného vysílání, právo na rozšiřování rozmnoženin zaznamenaného vysílání, právo na sdělování vysílání veřejnosti.

Webcasting je zpravidla zpřístupňováním autorských děl v provedení výkonnými umělci ze zvukových záznamů, a dochází tak ve smyslu ustanovení § 12 AZ (resp. § 71 a 76 AZ) k užití všech těchto předmětů ochrany. To je důležité z hlediska získávání souhlasu oprávněných subjektů k tomuto užití. Pro účely vysílání rozhlasem a televizí stanoví zákon úplatné zákonné licence v § 72 odst. 1 a § 76 odst. 3 AZ, a právo na odměnu za užití vysílání rozhlasem a televizí, které je povinně kolektivně spravovaným právem dle § 96 odst. 1 písm. a). V případě výkladu, podle něhož je webcasting sdělováním veřejnosti podle § 18 odst. 1 AZ, nikoli výslovně vysíláním, je otázkou aplikace těchto ustanovení.

⁵³ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 110

⁵⁴ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 228

V souvislosti s vysíláním po Internetu se někdy používá též pojmu simulcasting. Za simulcasting se považuje současný, úplný a nezměněný přenos rozhlasového a televizního vysílání původním vysílatelem – tedy případ, kdy po Internetu simultánně vysílá „klasická“ televizní či rozhlasová stanice (u nás např. Česká televize, resp. její kanál ČT24, a řada rozhlasových stanic).

5. Licencování

Licenční smlouva je základním a jediným v autorském zákoně výslovně pojmenovaným smluvním typem, který je obvyklý pro celou oblast práv k nehmotným statkům. Je definována v ustanovení § 46 AZ jako smlouva, kterou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům užití nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje poskytnout autorovi odměnu, není-li sjednáno jinak. Tato definice v podstatě říká, že licenční smlouvou nedochází k převodu autorských práv z autora na nabyvatele, ale pouze k udělení oprávnění k užití díla. Licenční smlouva může být sjednána jako výhradní nebo nevýhradní. V případě výhradní licence autor nesmí po dobu jejího trvání udělit jiné osobě souhlas k užití díla a ani nesmí sám dílo užívat. Výhradní licenční smlouva musí být uzavřena v písemné formě. Naproti tomu v případě nevýhradní licence je autor nadále oprávněn sám dílo užívat i udělovat souhlas k užití díla třetím osobám. Nevýhradní licenční smlouva nemusí být uzavřena písemně, lze ji uzavřít i ústně, případně konkludentně. Konkludentně bude smlouva uzavřena v těch případech, kdy je sice text smlouvy písemně zachycen, ale není smluvními stranami podepsán. To je případ tzv. click through licencí, kdy text licenční smlouvy obsahují přímo internetové stránky a pouhým kliknutím na ikonu „souhlasím“ (accept) může být uzavřena smlouva. Praktické využití tohoto typu licencí je zejména na serverech (internetových stránkách), které nabízejí textový či obrazový obsah buďto pouze k osobnímu užití, nebo někdy i k dalšímu zpřístupňování při splnění licenčních podmínek.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy obsažené ve starém autorském zákoně lze podle platného autorského zákona uzavřít licenční smlouvu i bezúplatně. Pokud smluvní strany chtějí uzavřít smlouvu bezúplatnou, musí být tato skutečnost uvedena výslovně ve smlouvě. Pokud totiž smluvní strany jen ustanovení o odměně vynechají, pak je smlouva neplatná, nejedná-li se o případ, kdy z jednání stran vyplývá jejich vůle uzavřít smlouvu úplatně i bez určení odměny s tím, že nabyvatel je pak povinen poskytnout autorovi odměnu obvyklou (§ 49 odst. 1 a 2 AZ). Pokud je smlouva uzavřena úplatně, lze sjednat odměnu buďto jednorázovou, nebo podílovou v závislosti na příjmech z užití díla, popř. na četnosti užití (např. jednotlivých přístupů). Pokud je sjednána odměna jednorázová (pevná), je potřeba mít na paměti ustanovení § 49 odst. 6 AZ, které nyní kogentně stanoví, že není-li odměna stanovena v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zjevném nepoměru k zisku z využití licence a k významu díla pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu. Je potřeba zdůraznit, že výnosem nemusí být jen peníze, ale třeba i protislužba nebo věcné plnění.

Při uzavírání licenční smlouvy je z pohledu nabyvatele (uživatele) samozřejmě nejjistější konkrétně vyjmenovat, ke kterým jednotlivým způsobům užití je licence poskytována, v jakém rozsahu a na jakou dobu, popř. sjednat, že se licence poskytuje ke všem způsobům užití. Pokud ale není smlouva sjednávána osobou s dobrou znalostí autorského zákona, lze spíše doporučit využití ustanovení § 50 odst. 2 AZ (tzv. účelový výklad), které zjevně na tyto případy pamatuje, když stanoví, že nestanoví-li smlouva, ke kterým jednotlivým způsobům užití díla nebo k jakému rozsahu užití se licence poskytuje, má se za to, že licence byla poskytnuta k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak je nutné k dosažení účelu smlouvy. Není tedy nutné vypisovat do smlouvy jednotlivé způsoby užití, ale je potřeba co nejpřesněji vymežit účel smlouvy, aby nedocházelo ke zbytečným sporům, zda to či ono užití bylo smluvními stranami zamýšleno či nikoliv. Pokud tedy např. knihovna má zájem využít konkrétní dílo pro digitalizaci a následně různé způsoby využití na Internetu, rozhodně je třeba vyjmenovat zásadní způsoby alespoň demonstrativním výčtem, tedy zasílání konkrétním uživatelům prostřednictvím elektronické pošty, zpřístupňování na internetových stránkách knihovny atd. Na druhé straně je

potřeba zdůraznit, že podle ustanovení § 46 odst. 3 AZ nemůže autor poskytnout souhlas k takovému způsobu užití, který v době uzavření smlouvy není znám. Jinými slovy, pokud se za několik let objeví úplně nová technologie digitální distribuce, ani slovo „zejména“, používané při demonstrativních výčtech, nezajistí, aby tento způsob užití byl pokryt současnou smlouvou.⁵⁵

Autorský zákon vedle práv autora k jeho dílu upravuje také práva související s právem autorským a právo pořizovatele databáze. Mezi práva související s právem autorským patří zejména právo výkonného umělce, právo výrobce zvukového záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu a právo rozhlasového a televizního vysílatele. V této souvislosti je třeba pamatovat na ustanovení § 105 autorského zákona, které upravuje tzv. princip souběhu ochrany. Ten znamená, že ochrana práva autorského, práv souvisejících a práva pořizovatele databáze jsou navzájem nezávislé. V souvislosti s licencováním to má význam např. při rozhodnutí využít pro internetové stránky hudební skladbu - je třeba počítat s tím, že užíván bude nejen zvukový záznam, ale také příslušné hudební dílo a jeho provedení výkonnými umělci. Stejně tak při zařazení textu z databáze je potřeba počítat s tím, že dochází nejen k užití databáze, ale i k užití díla zařazeného do databáze a že ne vždy nositel práva k databázi je zároveň nositelem práv k jednotlivým dílům v databázi. Před uzavřením smlouvy je nezbytné, aby si smluvní strany vyjasnily, jaká práva se vlastně smlouvou poskytují. Zda se jedná pouze o právo pořizovatele databáze nebo i právo k jednotlivým dílům. Jakákoliv ujištění, která autor či jiný poskytovatel činí ohledně své způsobilosti poskytnout všechna práva ve sjednaném rozsahu, je rozhodně vhodné umístit do textu smlouvy, a to zejména z důvodu odpovědnosti poskytovatele za škodu, kterou případným nepravdivým ujištěním nabyvateli způsobí.⁵⁶

5.1. Licenční smlouvy hromadné a kolektivní (kolektivní správa)

Pokud nabyvatel užívá na svých internetových stránkách díla několika autorů, je samozřejmě možné s každým z nich uzavřít (individuální) licenční

⁵⁵ Hartmanová, D., *Knihovna on-line a autorské právo*, *Knihovnická revue*, 2003, roč. 14, č. 2, s. 100-105

⁵⁶ Hartmanová, D., *Knihovna on-line a autorské právo*, *Knihovnická revue*, 2003, roč. 14, č. 2, s. 100-105

smlouvu. Jsou však i případy, kdy nabyvatel potřebuje získat svolení k užití děl stovek či tisíců autorů. V prostředí Internetu se jedná např. o webcasting, tedy vysílání internetových rádií či televzí, i v případě knihoven se může jednat o zpřístupňování velkého množství děl různých autorů, kdy není možno získávat souhlasy k užití individuálně.

Autorský zákon upravuje v ustanovení § 95 a násl. kolektivní správu autorských práv, jejímž účelem je kolektivní uplatňování autorských práv, jejich kolektivní ochrana a zároveň umožnění zpřístupňování autorských děl a ostatních předmětů ochrany chráněných autorským zákonem veřejnosti. Kolektivní správou je tak mimo jiné zastupování většího počtu osob, jimž přísluší (majetková) autorská práva, při udělování souhlasu k užití děl, a to pro ty způsoby užití, kdy je individuální výkon takových práv neúčelný.

Ustanovení § 101 autorského zákona upravuje tzv. hromadné a kolektivní smlouvy. Hromadná smlouva je licenční smlouva, kterou kolektivní správce poskytuje nabyvateli oprávnění k užití nikoliv individuálně určeného díla, ale děl vymezených hromadně, zpravidla všech děl, která příslušný kolektivní správce spravuje. Hromadná smlouva musí být uzavřena písemně. Jedná se vlastně o určitý generální souhlas s užitím za sjednaných podmínek a za sjednanou odměnu. Anglický výraz „blanket licence“ vyjadřuje naprosto přesně, že se jedná o blanketní svolení k užití celého repertoáru příslušného kolektivního správce. Odměna za svolení je sjednávána buď jako pevná částka za rok, procentní částka z příjmů nabyvatele nebo jako pevná částka za jedno užití (např. stažení koncovým uživatelem). Pro zpřístupňování prostřednictvím Internetu např. knihovnamí je nejvíce vyhovujícím posledně uvedený způsob sjednání odměny. Tento způsob sjednání odměny odpovídá nejlépe zpřístupňování buď zasíláním dokumentu elektronickou poštou individuálnímu uživateli nebo zpřístupňování tomuto uživateli na Internetu prostřednictvím uživatelského jména a hesla. V těchto případech lze totiž nejen sledovat, kterému konkrétnímu uživateli byl dokument poskytnut, ale zejména lze prostřednictvím smluv uzavřených s koncovými uživateli „přenést“ povinnost k

platbě odměny na tohoto uživatele, a to např. prostřednictvím předplaceného kreditu pro určité služby.⁵⁷

Kolektivní smlouva je licenční smlouva, kterou uzavírá kolektivní správce se sdružením uživatelů s tím, že z takovéto smlouvy vznikají sdruženým uživatelům práva a povinnosti přímo. Kolektivní smlouva musí být sjednána písemně. Jedná se o takový typ licenční smlouvy, kdy na straně nabyvatele je sdružení, které sjedná podmínky užití a způsobu stanovení odměny pro všechny své členy.

Hromadnou či kolektivní smlouvou kolektivní správce poskytuje svolení pouze k užití děl těch autorů, jejichž práva smluvně spravuje. Jsou to jednak domácí autoři, jejichž práva kolektivní správce spravuje na základě individuální smlouvy o zastupování, a jednak zahraniční autoři (nositelé práv), jejichž práva kolektivní správce spravuje na základě recipročních smluv se zahraničními kolektivními správci. Autorský zákon sice obsahuje v § 101 odst. 9 ustanovení o rozšířeném dopadu hromadných smluv, které rozšiřuje dopad takových smluv na všechna díla stejného druhu, i když je kolektivní správce v repertoáru nemá, ale toto ustanovení se na případ zpřístupňování prostřednictvím sítě Internet nevztahuje.

Kolektivním správcem může být pouze právnická osoba se sídlem v České republice, která sdružuje přímo nebo nepřímo nositele práv, spravuje jejich práva a která získala od Ministerstva kultury ČR (dále jen MK ČR) oprávnění k výkonu kolektivní správy. Otázkou dříve bylo, zda vůbec existoval v České republice kolektivní správce, který by měl od MK ČR příslušné oprávnění k výkonu kolektivní správy pro oblast zpřístupňování dokumentů prostřednictvím sítě Internet. Pokud by totiž někdo v minulosti hledal příslušná práva (způsoby užití), tedy konkrétně rozmnožování (§ 13 AZ) a sdělování veřejnosti (§ 18 odst. 1 a 2 AZ) literárních děl v oprávněních ke kolektivní správě vydaných MK ČR podle § 106 odst. 7 AZ, nenalezl by je. Protože se však jednalo o rozhodnutí pouze deklaratorní povahy, tedy rozhodnutí, kterým MK ČR mělo jen uvést v soulad oprávnění vydaná podle předchozího právního

⁵⁷ Hartmanová, D., *Knihovna on-line a autorské právo*, Knihovnická revue, 2003, roč. 14. č. 2, s. 100-105

předpisu, neznamenal to, že by žádný kolektivní správce příslušné oprávnění neměl. Občanskému sdružení DILIA, které je kolektivním správcem práv k dílům literárním, a to uměleckým i vědeckým MK ČR do svého původního konstitutivního rozhodnutí o udělení oprávnění k výkonu (tehdy) hromadné správy tato práva (způsoby užití) zahrnuje, a to jako „vysílání děl (literárních uměleckých i vědeckých) rozhlasem nebo televizí nebo jejich šíření jinými technickými prostředky“. Internet nepochybně tím jiným technickým prostředkem je. DILIA tedy byla oprávněna právě na základě tohoto konstitutivního rozhodnutí MK ČR z roku 1997 vykonávat kolektivní správu i v oblasti zpřístupňování literárních děl prostřednictvím sítě Internet.⁵⁸ Totéž platilo i např. v případě INTERGRAMu, tedy kolektivního správce na úseku práv výkonných umělců či OSA, tj. Ochranného svazu autorského. Dnes již jsou příslušné způsoby užití v oprávněních od MK ČR pro kolektivní správce uvedeny a možné výkladové problémy tak nevznikají.

5.2. Tzv. *click-through licence*

Tato licence je udělena kliknutím na příslušnou ikonu či odkaz představující souhlas uživatele s uzavřením smlouvy, resp. se smluvními podmínkami, které poskytovatel licence – provozovatel příslušného obsahu webové stránky – uvedl v návrhu smlouvy. Návrh smlouvy je adresován obvykle veřejně – neurčitěmu počtu adresátů, uživatelů, avšak může být adresován i jen vybranému okruhu osob, který navrhovatel osloví, popř. jen jednomu adresátovi. Občanský zákoník dle § 43a odst. 1⁵⁹ nepřipouští veřejný návrh smlouvy, což tuto formu úkonů až do přijetí novely autorského zákona č. 216/2006 Sb., která zavedla speciální úpravu, komplikovalo. „Návrh smlouvy“ vystavený na webové stránce proto nebyl ve většině případů návrhem smlouvy ve smyslu § 43a občanského zákoníku, nýbrž jen výzvou k jednání, tzv. *invitatio ad offerendum*. Smlouva mohla být uzavřena až akceptací

⁵⁸ Hartmanová, D., *Knihovna on-line a autorské právo*, Knihovnická revue, 2003, roč. 14, č. 2, s. 100-105

⁵⁹ Projev vůle, směřující k uzavření smlouvy, jenž je určen jedné nebo více určitým osobám, je návrhem na uzavření smlouvy (dále jen "návrh"), jestliže je dostatečně určitý a vyplývá z něj vůle navrhovatele, aby byl vázán v případě jeho přijetí.

poskytovatelem licence (z tohoto principu vychází mj. evropská směrnice o elektronickém obchodu⁶⁰).

Aby uzavření smlouvy kliknutím na příslušnou ikonu (resp. následnou akceptací ze strany poskytovatele licence) mělo právní důsledky, musí splňovat obecné požadavky na právní úkon. Musí se jednat o projev vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku práv a povinností, které právní předpisy s takovým projevem vůle spojují.⁶¹ Dále muselo (do účinnosti novely 216/2006 Sb.) kliknutí splňovat požadavky, které zákon klade na platné učinění návrhu na uzavření smlouvy (*invitatio ad offerendum*), případně přímo na uzavření smlouvy (do účinnosti novely 216/2006 Sb. v případě, kdy byl na webové stránce učiněn individuálně určený návrh smlouvy, resp. nyní, kdy o podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob). K náležitostem právních úkonů patří vedle náležitostí osoby (způsobilost k právním úkonům) náležitosti vůle a jejího projevu. Projev vůle musí být určitý, srozumitelný a musí mít náležitou formu, pokud jí zákon předepisuje. Občanský zákoník stanovuje, že právní úkon jako projev vůle může být učiněn různými způsoby – výslovně či jiným způsobem nevzbuzujícím pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit. Z toho se vyvozuje, že právní úkon je možné učinit i konkludentně, určitým jednáním. Komentář k občanskému zákoníku⁶² uvádí: „v určitých případech mohou subjekty k projevu své vůle použít různé počítače či technické, resp. mechanické přenosné prostředky, včetně různých druhů automatů, jakož i elektronické prostředky“. Kliknutí na ovládací prvek v okně prohlížeče je tedy plně způsobilé k učinění právního úkonu, budou-li ostatní náležitosti splněny.

V této souvislosti je vhodné zmínit § 275 odst. 4 obchodního zákoníku⁶³, který se stal inspirací pro novou úpravu § 46 odst. 6 AZ. Podle § 46 odst. 6 S

⁶⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES, ze dne 8. června 2000, o určitých aspektech služeb informační společnosti

⁶¹ § 34 občanského zákoníku

⁶² Jehlička, O., Švestka, J., Škárková, M., a kol., Občanský zákoník – komentář. 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2004

⁶³ S přihlédnutím k obsahu návrhu na uzavření smlouvy nebo v důsledku praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo s přihlédnutím ke zvyklostem rozhodným podle tohoto zákona, může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem provedením určitého úkonu (např. odesláním zboží nebo zaplacením kupní ceny) bez vyrozumění navrhovatele. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn, došlo-li k němu před uplynutím lhůty rozhodné pro přijetí návrhu.

přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo zvyklostem může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn (viz též dále).

Otázka písemné formy u smlouvy click-through je řešena v českém právu obecně v § 40 odst. 4 OZ, podle něhož je písemná forma zachována, je-li právní úkon učiněn telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení obsahu právního úkonu a určení osoby, která právní úkon učinila. První požadavek zákona – zachycení obsahu – je vykládán tak, že je třeba trvalého zachycení obsahu, tedy např. kopie vytištěné tiskárnou na papír. Ustanovení nehovoří o autenticitě takového zachycení, ale v případě sporu by ji nejspíše soud požadoval a to by byl velký problém. Bylo by totiž jistě možné napsat na počítači poněkud upravený text, vytisknout ho a tvrdit, že vytištěný text je shodný s textem, který strana kliknutím odsouhlasila. Text by pro zvýšení jistoty bylo třeba vybavit určitými grafickými znaky, které má originální elektronická zpráva, ale jež lze jen obtížně napodobit, popř. by zpráva byla uložena na pevný disk počítače s přesným datováním, podobně jako např. v účetních programech. Ve všech těchto případech však zkušenější uživatel či programátor takovou technickou ochranu obejde.

Druhý požadavek – identifikace jednatelky osoby – je z pouhého kliknutí stejně obtížná, protože z něho lze zjistit, ze kterého počítače bylo kliknutí provedeno, ale ne, která osoba to konkrétně byla. Zde by bylo možno jediné použít předem dohodnuté kódy, které znají obě smluvní strany a identifikují určité osoby tak, že by zprávu nemohla vytvořit, resp. přijmout osoba, která daný kód nezná. I to je však ochrana proti třetím osobám a ne proti podvodu druhé smluvní strany. Navíc vyžaduje předchozí styk obou smluvních stran v jiné formě a dohodu o kódech.

Problémy s písemnou formou a se zajištěním autenticity a bezpečnosti obsahu i identity jednatelky osoby na Internetu odpadají při použití

elektronického podpisu podle zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu, protože elektronický podpis je nesporně pokládán za písemnou formu a je bezpečný, zejm. jde-li o tzv. zaručený elektronický podpis podle § 2 písm. b) cit. zákona.

Nicméně u mnoha smluv není písemná forma potřebná, v autorském právu (a tedy i pro licence a podlicence na databáze a počítačové programy, audiovizuální díla a zvukové záznamy) se vyžaduje písemná forma jen při poskytnutí výhradní licence (§ 46 odst. 4 AZ), pro kolektivní a hromadné licence a pro některé další úkony.

5.3. Volně šířitelné počítačové programy a licenční smlouva

Internet je často využíván k distribuci počítačových programů označovaných jako shareware, freeware, public domain software, free software apod. Jde o různé formy v zásadě bezplatného softwaru. V případě shareware má uživatel možnost počítačový program po omezenou dobu, tzv. na zkoušku, legálně užívat, a poté se zaregistrovat u autorů a zaplatit jim registrační poplatek. U tzv. freeware programů se registrační poplatky ani registrace nevyžadují, programy je možné zdarma legálně rozmnožovat a rozšiřovat. Podmínka autorova souhlasu s rozmnožováním a rozšiřováním programu se považuje za splněnou tím, že autor označí svůj program jako freeware. Public domain programy jsou další skupinou volně šířitelného software – autoři se u nich prohlášením formálně „vzdali“ autorských práv. To ovšem podle českého autorského zákona (§ 11 odst. 4, § 26 odst. 1) není možné a takové prohlášení je absolutně neplatné.⁶⁴ Musí se jednat o poskytnutí práva užívat, a to včetně práva k jakékoli změně nebo jinému zásahu do svého díla ve smyslu ustanovení § 11 odst. 3 věta první AZ. Programy public domain jejich autoři poskytují za účelem libovolného nakládání s nimi, lze je zcela libovolně upravovat, spojovat s jinými programy, šířit apod.⁶⁵ Free software je software, který každému uživateli umožňuje, aby jej bez omezení spouštěl za jakýmkoli

⁶⁴ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křest'ánová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 83

⁶⁵ Smejkal, V., Internet a §§§, Grada Publishing, Praha 2001, str. 74

účelem, studoval, jak pracuje a přizpůsoboval jej svým potřebám, distribuoval jeho kopie, vylepšoval ho a zveřejňoval jeho vylepšení. Podmínkou je přístup uživatele ke zdrojovému kódu programu. Tyto programy jsou zpravidla šířeny pod tzv. GPL licencí (General Public Licence). Vzhledem k tomu, že se autor svých autorských práv nemůže vzdát (případ public domain programů), že své dílo nemůže vyloučit z ochrany, se naskytá otázka, zda lze podle našeho právního řádu tyto počítačové programy takovým způsobem šířit.

Podle § 12 odst. 1 AZ má autor právo své dílo užít a udělit jiné osobě smlouvou oprávnění k výkonu tohoto práva; jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených autorským zákonem. Zásadně je tedy k udělení práva dílo (počítačový program) užít nutné uzavřít mezi autorem a oprávněnou osobou (licenční) smlouvu, tj. dvoustranný právní úkon. Ta, jak jsem již uvedl výše, nemusí mít písemnou formu, nejednali se o licenční smlouvu výhradní – a to se v případě počítačových programů přinejmenším ve většině případů nejedná, a – na rozdíl od úpravy v předcházejícím autorském zákoně 35/1965 Sb. – nemusí být úplatná, pokud se na bezúplatnosti strany ve smlouvě dohodnou (§ 49 odst. 2 písm. b) AZ). V souvislosti s počítačovými programy distribuovanými prostřednictvím Internetu vznikala do přijetí novely autorského zákona č. 216/2006 Sb. otázka platného udělení licence, resp. platného uzavření licenční smlouvy (některé aspekty uzavírání smluv jsem již zmínil výše u tzv. click-through licencí). V praxi proces probíhá zpravidla tak, že uživatel „stáhne“ instalační soubor programu z Internetu na disk svého počítače a následně odsouhlasí licenční podmínky, resp. licenční smlouvu kliknutím na tlačítko „Souhlasím“ při instalaci. Podle obecné úpravy uzavírání smluv v § 43a a násl., resp. občanskoprávní teorie⁶⁶ je smlouva dvoustranný (příp. vícestranný) právní úkon, který vzniká konsensem, tj. úplným a bezpodmínečným přijetím (akceptací) návrhu na uzavření smlouvy (nabídky, oferty), který je adresován určité osobě nebo určitým osobám. Aby došlo k uzavření smlouvy, musel tedy existovat nejdříve návrh na uzavření smlouvy, který dojde adresátovi a přijetí návrhu učiněné adresátem, které dojde navrhovateli. Okamžikem, kdy

⁶⁶ Knapp, V. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1, Codex, Praha 1997, str. 97

vyjádření souhlasu s obsahem návrhu dojde navrhovatelem, byla smlouva uzavřena (§ 43c odst. 2, § 44 odst. 1 OZ).

Aby byl návrh platný, musí splňovat podmínky stanovené zákonem. Tak především, jak jsem zmínil výše, musí být dle občanského zákoníku adresován jedné nebo více určitým osobám, musí být dostatečně určitý a musí z něj vyplývat vůle navrhovatele být vázán v případě jeho přijetí (§ 43a odst. 1 OZ). V případě počítačových programů šířených prostřednictvím Internetu byla (opět do účinnosti novely 216/2006 Sb.) problémem podmínka adresovanosti návrhu určité osobě, resp. určitým osobám. Byly-li licenční podmínky („návrh licenční smlouvy“) uveřejněny na webové stránce, nešlo vzhledem k neadresovanosti takového úkonu o návrh smlouvy ve smyslu občanského zákoníku, ale o zmiňovanou výzvu k podávání návrhů, *invitatio ad offerendum*. Dalším problematickým momentem byl požadavek, že ke vzniku perfektní smlouvy je nutné, aby akceptace došla zpět navrhovatelům. I kdyby návrh licenční smlouvy došel adresátovi (resp. adresát si návrh přečte v licenčních podmínkách při instalaci programu) a adresát učinil úkon, jímž návrh přijímá (typ. kliknutím na tlačítko „Souhlasím“), těžko dovodit, že přijetí návrhu dojde navrhovatelům, protože takové programy neodesílají svému autorovi žádné vyrozumění o takovém přijetí. Chyběla zde tedy akceptace, resp. její dojití navrhovatelům, jak je požaduje ustanovení § 43c odst. 2 OZ.

Nešlo tedy v případě freeware a dalších programů o návrh na uzavření smlouvy ani jeho přijetí a nebylo tedy možné platně licenční smlouvu uzavřít a tedy i těmito způsoby udělit oprávnění k výkonu práva dílo užit.

V odborné literatuře, případně na odborných internetových serverech, se bylo možné setkat s různými názory na proces (ne)uzavírání licenční smlouvy podle předcházející právní úpravy u programů volně šiřitelných na Internetu.

Jiří Čermák⁶⁷ dovozuje vzhledem k nedostatkům na straně oferty i akceptace absolutní neplatnost licenční smlouvy a neudělení platné licence.

⁶⁷ Čermák, J., *Internet a autorské právo*, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 127

Naproti tomu na serveru itpravo.cz⁶⁸ Jiří Buryan dovozuje platné udělení licence, neboť ustanovení s licenčními podmínkami na webových stránkách považuje za invitatio ad offerendum, následné odsouhlasení podmínek uživatelem kliknutím na tlačítko „Souhlasím“ za podání návrhu a umožnění stáhnutí programu ze strany autora za konkludentní akceptaci a reálné uzavření smlouvy a odkazuje na §43c OZ, který stanovuje, že včasné prohlášení učiněné osobou, které byl návrh učiněn, nebo jiné její včasné jednání, z něhož lze dovést její souhlas, je přijetím návrhu. Tímto jiným včasným jednáním chápe právě umožnění stáhnutí programu. Tím ovšem není vyřešen problém dojití souhlasu s obsahem návrhu zpět navrhovateli.

Vladimír Smejkal ve své knize⁶⁹ k této problematice uvádí, že pro řešení věci lze krok uživatele, který má zájem o bezplatný produkt, tj. skutečnost, že se určitým daným způsobem k návrhu přihlásí, považovat z právního hlediska za návrh učiněný tímto uživatelem, z něhož vznikne smlouva až poté, co návrh uživatele poskytovatel bezplatného produktu přijme, tedy učiní zřejmě jiné včasné jednání, z něhož lze odvodit jeho souhlas. Tento souhlas musí uživateli jako navrhovateli dojit. Takovou smlouvu by bylo možno uzavřít platně i prostřednictvím elektronické komunikace, tedy např. vyplněním formuláře na stránce WWW zájemcem o program a na základě toho odesláním mailu se souhlasem autora programu. To je ovšem podle mého názoru pouhá teoretická konstrukce prof. Smejkal, která se v praxi neuplatňuje a jejíž uplatnění v praxi (zasílání autorovy akceptace každému uživateli) si umím jen velmi obtížně představit.

Autoři komentáře k AZ dovozují nemožnost platně uzavřít licenční smlouvu k freewarovým a obdobným počítačovým programům zpřístupňovaným prostřednictvím Internetu, protože není splněna podmínka podle § 43a OZ, totiž že návrh smlouvy musí být určen jedné nebo více určitým osobám. Možné řešení vidí v souvislosti s úpravou tzv. distančních smluv, tj. spotřebitelských smluv uzavíraných za použití prostředků komunikace na dálku bez současné fyzické přítomnosti smluvních stran, u kterých část nauky

⁶⁸ IT právo – server o internetovém a počítačovém právu, <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=115417>

⁶⁹ Smejkal, V. Internet a §§§. Grada Publishing, Praha 2001, str. 79

připouští výklad možnosti podání návrhu takové smlouvy i neurčité osobě (neurčitým osobám).⁷⁰

Tuto diskusi tedy ukončila a problém ohledně platného uzavírání licenční smlouvy vyřešila novela autorského zákona č. 216/2006 Sb., která nabyla účinnosti 22. května 2006. Novela vložila do § 46 AZ nový odstavec 5, podle kterého o podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob, a odstavec 6, který stanovuje, že s přihlédnutím k obsahu návrhu nebo k praxi, kterou mezi sebou strany zavedly, nebo zvyklostem, může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění. V takovém případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn. To znamená, že návrh licenční smlouvy umístěný na webové stránce již nebude nutné považovat za invitatio ad offerendum, ale že se již bude jednat o skutečný návrh smlouvy, požadavek individuální určení adresáta dle občanského zákoníku se zde tedy vzhledem ke zvláštní úpravě již neuplatní. Problém na straně akceptace je rovněž vyřešen, neboť nyní již není nutné, aby k platnému uzavření smlouvy došlo až dojitím souhlasu s obsahem návrhu navrhovateli, nýbrž postačí pouze provedení určitého úkonu bez vyrozumění navrhovatele – tímto úkonem může být např. instalace programu.

6. Rozhodné právo

Vzhledem k povaze Internetu jako celosvětového média, jako sítě, jejíž jednotlivé části (servery) jsou rozmístěné po celém světě a k němuž (k nimž) lze také z celého světa přistupovat, je relevantní otázka rozhodného práva, tedy práva, kterým se budou konkrétní jednání, k nimž na Internetu dochází, posuzovat a řídit. Český autorský zákon je, stejně jako většina ostatních právních předpisů, založen na principu teritoriality a vztahuje se tak na užití, uskutečněná na území České republiky. Vzhledem ke zmíněné povaze Internetu je však třeba odpovědět na otázku, kde ke konkrétnímu užití

⁷⁰ Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křesťanová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005, str. 196

v konkrétním případě dochází. Vnitrostátní zákonná ani mezinárodní právní úprava na tuto otázku odpověď nedává. Problém užití, které překračuje hranice států, nenastal až s příchodem Internetu, ale objevil se už v případě satelitního vysílání. Pro satelitní vysílání však byla alespoň v rámci Evropských společenství (dále ES) přijata právní úprava, která jednoznačně definuje, kde při satelitním vysílání k užití díla dochází. Tato úprava je obsažena ve Směrnici Rady č. 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv souvisejících s právem autorským vztahujících se na satelitní vysílání a kabelový přenos (dále jen „Satelitní směrnice“) a byla převzata i do ustanovení § 21 odst. 5 až 7 AZ. Základním kritériem pro určení státu, kde k užití dochází, je místo uvedení signálu na nepřerušovaný řetězec směrem k satelitu, podpůrným (v případě nedostatečné úrovně ochrany ve státě určeném základním kritériem) je umístění stanice, odkud se signál propojí k satelitu, a není-li takové místo na území členského státu EU, pak sídlo řídicích orgánů vysílatele, který příslušné satelitní vysílání objednal.

Tzv. Zelená kniha o autorském právu a právech souvisejících v informační společnosti, která byla Komisí ES předložena v roce 1995 a která se stala základem pro přípravu Směrnice o informační společnosti, původně obsahovala návrh pro určení rozhodného práva, resp. určení státu, kde při „point to point“ (on-line) komunikaci dochází k užití, a to obdobný, jaký obsahuje citovaná Satelitní směrnice. Úprava však do konečné podoby Informační směrnice zapracována nebyla.

Kde tedy k užití díla v případě užití na Internetu dochází? Záleží na konkrétním způsobu užití. Jak jsem již rozebral výše, přicházejí pro oblast Internetu v úvahu dva způsoby užití díla – jednak sdělování díla veřejnosti, jednak rozmnožování díla. V případě zpřístupňování díla veřejnosti jeho nahráním (uploadem) na internetový server (tedy užití formou sdělování díla veřejnosti - § 18 odst. 2 AZ) dochází k uložení dat na disk serveru, umístěného v určitém konkrétním státě (ať již osobou, nacházející se v tomtéž či jiném státě, mající občanství téhož či jiného státu atp.). Podle Jiřího Čermáka⁷¹ je

⁷¹ Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a s., 2. vydání, Praha 2003, str. 234

v souladu s principem teritoriality⁷² nutno tento akt užití posuzovat podle práva státu, kde je server fyzicky umístěn. Jednak z důvodu (byť ne na první pohled zřejmé) identifikovatelnosti polohy serveru v reálném světě a také proto, že obdobným způsobem se obecně řeší tato problematika u satelitního vysílání (primárně rozhodujícím je místo vysílání, nikoli poloha vysílatele - § 21 odst. 5 a 6 AZ a shodně Satelitní směrnice). Rovněž teprve zpřístupněním dat nahraných na serveru dalším osobám je naplněna podstata užití díla formou sdělování veřejnosti, samotné nahrávání dat na server je fází přípravnou (jde ovšem o užití díla jeho rozmnožováním). Dagmar Hartmanová⁷³ odkazuje při řešení této problematiky rovněž na podpůrnou aplikaci Satelitní směrnice, za základní kritérium pro určení státu, kde k užití dochází, ovšem považuje primárně místo, odkud jsou data přenášena na server, ze kterého je dílo zpřístupňováno. Pokud jsou však data takto přenášena ze státu, který nemá dostatečnou úroveň autorskoprávní ochrany, a nejedná se tedy v tomto státě o užití, lze podpůrně použít kritérium umístění serveru, odkud se data zpřístupňují, popřípadě sídlo či bydliště osoby, která přenos na server iniciovala či objednala. Neboli v takovém případě lze práva z porušení vykonat proti provozovateli serveru, případně proti osobě, která přenos iniciovala nebo objednala. Jiří Čermák tento výklad používá pro určení rozhodného práva v případě webcastingu.⁷⁴

K tomu lze zopakovat, že zákon, mezinárodní smlouva ani evropská směrnice kritérium pro určení místa užití autorského díla v případě jeho užití sdělováním veřejnosti na Internetu neobsahuje, podpůrné užití Satelitní směrnice může být pouze pomocným kritériem bez opory v právních předpisech. Ve většině případů se však patrně místo umístění serveru i místo, odkud jsou data na server nahrávána, bude shodovat, a nebudou tak v praxi vznikat výkladové potíže ohledně případného určení rozhodného práva.

⁷² Autorské právo je ovládáno zásadou teritoriality. Autorskoprávní vztahy vzniklé na území určitého státu se zásadně řídí právem tohoto státu, a to ohledně všech prvků autorskoprávního vztahu, tedy zejména pokud jde o předmět, subjekty, vznik a zánik, tak i pokud jde o obsah práv. Rozhodující je právo státu, kde nastala právní skutečnost, na základě které se autorské právo uplatňuje (právo tohoto státu je třeba zásadně odlišovat od práva státu, kde se nároky ze vzniklého autorskoprávního vztahu uplatňují – tzv. lex fori). In Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M., Práva k nehmotným statkům, Codex, Praha 1994, str. 65

⁷³ Hartmanová, D., Knihovna on-line a autorské právo, Knihovnická revue, 2003, roč. 14, č. 2, s. 100-105

⁷⁴ Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003, str. 238

Při stahování (downloadu) autorskoprávně chráněných dat z Internetu – tedy užití díla jeho rozmnožováním (§ 13 AZ) – dochází ke zhotovení rozmnoženiny (uložením dat na disk počítače koncového uživatele, vytištěním dokumentu apod.) v místě, kde se nachází koncový uživatel, který dílo tímto způsobem užívá. Za rozhodné právo je v tomto případě tedy nutné považovat právo státu, ve kterém se nalézá koncový uživatel (resp. počítač koncového uživatele). V tomto případě nemá opodstatnění aplikovat právo místa serveru, odkud jsou data rozmnožována.

7. Webová stránka a autorské dílo

Co je autorským dílem, resp. co se za dílo považuje, a co je tedy autorským právem chráněno, stanovuje autorský zákon v § 2. Vymezení je relativně široké. Při splnění podmínek kladených autorským zákonem může být dílem i webová stránka. Webovou stránku můžeme považovat za elementární prvek Internetu, za jeho stavební kámen. Naprostá většina informací na Internetu je zpřístupňována ve formě webových stránek.

Každá webová stránka má dvě podoby – podobně jako (jiné) počítačové programy: 1. zdrojový tvar, tj. vlastní zápis webové stránky v HTML či podobném jazyku, 2. cílový tvar, tj. to, co uživatel vidí na monitoru svého počítače v okně prohlížeče při prohlížení Internetu. Oba tvary reprezentují tentýž objekt, jednou jako příčinu, jednou jako důsledek, přičemž bez ohledu na způsob realizace je zřejmě (tímtéž) programem, tedy zákonem chráněným literárním dílem – pokud ovšem program splňuje pojmové znaky děl chráněných podle autorského zákona. Přitom jednotlivými objekty, z nichž webová stránka sestává, nemusejí být pouze příkazy programovacího jazyka, ale i data, s nimiž jazyk manipuluje. Těmito daty mohou být libovolné digitalizované objekty – grafické objekty, fotografie, audiovizuální záznamy, databáze.⁷⁵ Mnoho z těchto objektů – součástí webové stránky – jsou tedy takové výtvořiny, jež lze podřadit pod některou z kategorií děl literárních, jiných děl uměleckých nebo děl vědeckých. Můžeme rozlišovat případ, kdy až všechny

⁷⁵ Smejkal, V. a kol., Právo informačních a telekomunikačních systémů. I. vydání. Praha, C. H. Beck, 2001. str. 430

jednotlivé součásti webové stránky dohromady vytvářejí dílo, tj. webová stránka bude dílem pouze jako celek, její jednotlivé součásti, z nichž je složena, díly nejsou; a případ, kdy je webová stránka, sama o sobě jako autorské dílo, složena ze součástí, jež samy o sobě jsou díly také. V tomto případě se bude jednat o dílo souborné, budou-li splněny znaky souborného díla, jinak půjde o spojení těchto děl. První pojmový znak autorských děl může být v případě webových stránek tedy splněn.

Webová stránka jako celek nebo způsob výběru a uspořádání obsahu díla souborného musí být jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1, resp. § 2 odst. 5 AZ) nebo alespoň jeho vlastním duševním výtvořem (tj. musí být alespoň původní ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 AZ). Splnění této podmínky bude vždy záviset na posouzení případ od případu, nejvíce bude záviset na tom, kolik tvůrčí práce autor vložil do vytvoření obsahu stránky, jejího grafického a logického uspořádání.

Pokud jde o třetí pojmový znak díla – tedy požadavek, aby stránka byla vyjádřena v objektivně vnímatelné podobě – tomuto požadavku budou webové stránky vyhovovat, neboť jsou typicky vyjádřeny v elektronické podobě, a autorský zákon výslovně v § 2 odst. 1 uvádí, že objektivně vnímatelnou podobou je i podoba elektronická.

Vzhledem k ochraně webové stránky autorským právem tedy přicházejí v úvahu následující možnosti:

1. Jde o dílo, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora – jde o dílo tvůrčí, originální, individuální, nezaměnitelné atd.; taková webová stránka může být chráněna dle § 2 odst. 1 AZ
2. Webovou stránkou je realizován soubor nezávislých děl nebo jiných prvků, který způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu splňuje podmínky autorskoprávní ochrany podle § 2 odst. 1 AZ; pak je webová stránka dílem souborným a tedy může být chráněna rovněž podle § 2 odst. 1 AZ. Taková

webová stránka (souborné dílo) může být databází, kterou definuje § 88 AZ jako soubor nezávislých děl, údajů nebo jiných prvků, systematicky nebo metodicky uspořádaných a individuálně přístupných elektronickými nebo jinými prostředky, bez ohledu na formu jejich vyjádření

3. Jde o dílo, které je původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvozem, byť se nemusí jednat o dílo jedinečné – pokud ovšem jde o počítačový program nebo databázi, resp. její strukturu; v tomto případě tedy webová stránka může být chráněna podle § 2 odst. 2 AZ

Bude-li tedy webová stránka, resp. její struktura, obsahovat dostatečný tvůrčí prvek, případně bude-li alespoň původní ve smyslu ustanovení § 2 odst. 2 AZ, bude ve většině případů splňovat pojmové znaky autorského díla, resp. bude za dílo považována, a bude tak chráněna podle příslušných ustanovení autorského zákona.

8. Závěr

Značný rozvoj Internetu zejména v posledních deseti letech, jeho stále snazší dostupnost, klesající cena a vzrůstající rychlost připojení (dříve běžné vytáčené připojení o rychlosti několika desítek kilobytů za sekundu je dnes již spíše výjimkou, bylo vytlačeno širokopásmovým připojením o rychlosti několika set kilobytů až jednotek megabytů za vteřinu) umožnily jeho masivní využívání v běžném životě. Jsem přesvědčen, že dnes již neplatí slova Vladimíra Smejkal, který v předmluvě ke své publikaci ještě v roce 2001 tvrdil, že „většina právníků při vyslovení slova počítač omdlévá, při slově Internet prchá“⁷⁶, nicméně se domnívám, že právní povědomí většiny uživatelů Internetu týkající se jejich činnosti na této síti není stále zdaleka dostatečné a i z tohoto důvodu (společně s výše zmiňovanou dostupností, rychlostí či cenou internetového připojení a určitou anonymitou, která je pro Internet, resp. jeho

⁷⁶ Smejkal, V. a kol., Právo informačních a telekomunikačních systémů, I. vydání, Praha, C. H. Beck, 2001, str. IX

uživatele, typická) je Internet prostředím, kde zcela běžně dochází k porušování práva, typicky práv duševního vlastnictví.⁷⁷

Na předcházejících řádcích jsem se snažil ukázat, že Internet není místem, kde by existovalo právní vakuum, kde by absentovala právní regulace a mohlo docházet k všeobecné anarchii. Právní normy vztahující se na jednání v tomto prostředí existují, a to jak na vnitrostátní, tak i na mezinárodní či evropské úrovni. Je-li však podle právní teorie jednou z podmínek uplatnění právní normy míra jejího společenského přijetí⁷⁸, lze v tomto ohledu spatřovat značné nedostatky a především zde prostor k nápravě. Co se týče právní úpravy autorského práva v autorském zákoně, jedná se i díky implementaci evropských směrnic a mezinárodních smluv do této normy o úpravu na velmi vysoké úrovni (o čemž mimo jiné svědčí minimální počet novelizací), schopnou dostatečně plnit svou funkci v informační společnosti. Některé dílčí nedostatky či nepřesnosti – např. otázka výčtu způsobů užití díla v § 12 odst. 4 (tedy nejasnost, zda se jedná o taxativní nebo demonstrativní výčet) či problematické uzavírání licenční smlouvy k programům typu freeware, které v minulosti vyvolávaly diskuse a které byly kritizovány, byly odstraněny tzv. euronovelou autorského zákona č. 216/2006 Sb., takže pro úvahy a doporučení *de lege ferenda* nezbývá příliš velký prostor. Jedna z možných budoucích úprav zákona by mohla spočívat v upřesnění, zda se v případě neinteraktivního internetového vysílání (webcastingu) jedná o vysílání, jeho přenos a provozování ve smyslu § 21, 22 a 23 AZ (a zda má tedy webcaster práva vysílatele dle § 83 a násl. AZ), či zda se jedná o způsob užití spadající pouze pod generální klauzuli sdělování veřejnosti uvedenou v § 18 odst. 1 AZ, dále je *de lege ferenda* vhodné doporučit novelizaci § 30 odst. 5⁷⁹, jehož dopad je patrně legislativním nedopatřením zúžen toliko na rozmnoženiny nebo napodobeniny díla výtvarného, a rozšířit jej na jakékoli rozmnoženiny zhotovené pro osobní potřebu fyzické osoby.

⁷⁷ Např. počátkem ledna 2007 informovala česká média o rozsáhlém policejním zásahu proti uživatelům peer to peer sítě, který proběhl v severních Čechách, během něhož docházelo k domovním prohlídkám a zajišťování počítačů. Např.. V ČR probíhá rozsáhlý zátah proti uživatelům P2P sítě. LUPA – server o českém Internetu, www.lupa.cz, 8. 1. 2007

⁷⁸ Harvánek, J. a kol., Teorie práva. Masarykova Univerzita, Brno 2000, s. 170

⁷⁹ Rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného zhotovená pro osobní potřebu fyzické osoby podle odstavce 1 nesmí být použita k jinému než tam uvedenému účelu.

Hlavní úkol do budoucna v souvislosti s probíraným tématem nevidím tedy v přijímání novelizací, změnách či doplňování stávající právní úpravy, ale ve zvyšování právního povědomí uživatelů Internetu, v prohlubování společenské akceptace autorskoprávních norem všemi zúčastněnými subjekty tak, aby autorské právo mohlo plnit jednu ze svých primárních funkcí, a sice vytvoření rovnováhy a harmonie mezi zájmy autorů, jiných oprávněných subjektů, a veřejnosti.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

- Čermák, J., Internet a autorské právo, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2003
- Knap, K., Opltová, M., Kříž, J., Růžička, M., Práva k nehmotným statkům, Codex, Praha 1994
- Jakl, L., Boháček, M., Právo duševního vlastnictví, Vysoká škola ekonomická, Praha 2002
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol., Občanský zákoník, komentář, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 1994
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol., Občanský zákoník – komentář, 9. vydání, C. H. Beck, Praha 2004
- Harvánek, J. a kol., Teorie práva, Masarykova univerzita, Brno 2000
- Knapp, V. a kol., Občanské právo hmotné, svazek 1, Codex, Praha 1997
- Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J., Občanské právo hmotné 3, Aspi, 4. vydání, Praha 2007
- Kříž, J., Holcová, I., Kordač, J., Křestanová, V., Autorský zákon – komentář a předpisy související, Linde Praha a.s., 2. vydání, Praha 2005
- Kříž, J., Ochrana autorských práv v informační společnosti, Linde Praha a.s., Praha 1999
- Smejkal, V. a kol., Právo informačních a telekomunikačních systémů, 1. vydání, C. H. Beck, Praha 2001
- Smejkal, V., Internet a §§§, Grada Publishing, Praha 2001
- Street, F. L., Law of the Internet, Lexis Law Publishing, Charlottesville 1998
- Telec, I., Tůma, P., Přehled práva duševního vlastnictví 2 – Česká právní ochrana, Doplněk, Brno 2006
- Telec, I., Tůma, P., Přehled práva duševního vlastnictví 1 – Lidskoprávní základy, licenční smlouva, Doplněk, Brno 2002
- Tichý, L., Arnold, R., Svoboda, P., Zemánek, J., Král, R. Evropské právo. 3. vydání. C. H. Beck, Praha 2006

Internetové zdroje

IT Právo – server o internetovém a počítačovém právu, www.itpravo.cz

Lupa – server o českém Internetu, www.lupa.cz

Ochranný svaz autorský, www.osa.cz

Wikipedie – otevřená encyklopedie, www.wikipedia.cz

Periodika

Hartmanová, D., Knihovna on-line a autorské právo, *Knihovnická revue*, 2003, roč. 14, č. 2

Hartmanová, D., Komentář ke Směrnici 2001/29/ES, *Knihovnická revue*, 2001, č. 4